

Organization for Security and
Co-operation In Europe
Mission in Kosovo

IZVEŠTAJ O PRAĆENJU

SUDSKIH POSTUPAKA U PREDMETIMA RATNIH ZLOČINA NA KOSOVU

JUL 2026.

IZVEŠTAJ O PRAĆENJU

SUDSKIH POSTUPAKA U PREDMETIMA RATNIH ZLOČINA NA KOSOVU

SADRŽAJ

PREGLED IZVEŠTAJA	5
KLJUČNI NALAZI	7
PREPORUKE	9
ANALIZA	12
1. Uvod	12
2. Metodologija, delokrug i ograničenja	13
3. Pravni okvir za suđenja za ratne zločine	15
A. Primenljivi pravni standardi.....	15
B. Okvir za odmeravanje kazni i načelo zakonitosti.....	15
C. Razvoj nadležnosti i institucionalni kapaciteti	16
4. Nalazi	18
A. Opšta zapažanja u predmetima obuhvaćenim praćenjem	18
B. Dugotrajna odlaganja u suđenjima za ratne zločine.....	19
i. Poštovanje prava na suđenje u razumnom roku	19
ii. Glavni uočeni uzroci odlaganja	20
C. Jasnoća optužbi i kvalitet optužnice	26
i. Individualizacija optužbi i razmatranje olakšavajućih okolnosti u optužnicama za ratne zločine.....	26
ii. Oblik krivične odgovornosti naveden u optužnicama	27
D. Izazovi u vezi sa dokazima u suđenjima za ratne zločine.....	28
i. Verodostojnost i dokazna vrednost iskaza svedoka	28
ii. Neposredno svedočenje, ranije uzete izjave i ograničenja u obezbeđivanju dokaza van Kosova	30
E. Pitanja specifična za postupak u odsustvu.....	32
i. Pravni standardi za održavanje suđenja u odsustvu	32
ii. Neizvesnost u vezi sa „razumnim naporima“ da se obavesti okrivljeni	33
iii. Odlaganja i ishod suđenja održanih u odsustvu	35
iv. Zaštita prava žrtava	37
v. Pravo na adekvatnu odbranu	37
5. Zaključci	39
Aneks A	40

SPISAK SKRAĆENICA

AKK	Advokatska komora Kosova
EKLJP	Evropska konvencija o ljudskim pravima
ESLJP	Evropski sud za ljudska prava
EULEX	Misija Evropske unije za vladavinu prava na Kosovu (EULEX Kosovo)
KZK	Krivični zakonik Kosova
MKS	Međunarodni krivični sud
MKSJ	Međunarodni krivični sud za bivšu Jugoslaviju
MPGPP	Međunarodni pakt o građanskim i političkim pravima
OEBS	Misija Organizacije za evropsku bezbednost i saradnju na Kosovu
SFRJ	Socijalistička Federativna Republika Jugoslavija
ST	Specijalno tužilaštvo
ZKPK	Zakonik o krivičnom postupku Kosova

PREGLED IZVEŠTAJA

Ovaj izveštaj predstavlja rezultate praćenja sudskih postupaka u predmetima ratnih zločina¹ koji su vođeni pred Specijalnim odeljenjem Osnovnog suda u Prištini, od 1. januara 2019. do 31. decembra 2025. godine, a koje je Misija OEBS-a na Kosovu pratila. Izveštaj se nadovezuje na dugogodišnji angažman OEBS-a u praćenju postupaka za ratne zločine na Kosovu, oslanjajući se na prethodne procene iz 2002.² i 2010.³ godine, i odražava prelazak sa međunarodnih i mešovitih mehanizama na domaće institucije. Izveštajni period se poklapa sa značajnim pomacima u institucionalnom i proceduralnom smislu, uključujući stupanje na snagu Zakona o sudovima 2019. godine⁴, kojim se unutar Osnovnog suda u Prištini i Apelacionog suda osnivaju nova odeljenja, sa isključivom nadležnošću za ratne zločine, prenos značajnog broja predmeta sa EULEX-a na novoosnovane institucije i uvođenje suđenja u odsustvu kroz uzastopne izmene i dopune Zakona o krivičnom postupku Kosova (ZKP).⁵ Ovi pomaci su doprineli u povećanju broja podignutih optužnica i ponovnom usmeravanju pažnje na rešavanje pitanja nekažnjivosti za teške povrede međunarodnog humanitarnog prava počinjene tokom sukoba na Kosovu.

Polazeći od praćenja svih predmeta ratnih zločina o kojima je Specijalno odeljenje odlučivalo tokom izveštajnog perioda, u ovom izveštaju identifikuje se niz trajnih i međusobno povezanih izazova. Oni obuhvataju dugotrajna odlaganja postupaka, neizvesnost u pogledu tumačenja i primene procesnih garancija u suđenjima u odsustvu, učestale teškoće u vezi sa izvođenjem dokaza, uključujući prisustvo svedoka, ispunjavanje obaveza obelodanjivanja, kvalitet optužnica i ocenu dokaza, kao i šira institucionalna ograničenja koja utiču na rad Specijalnog tužilaštva (ST) i pravosuđa. Izveštaj dalje ukazuje na uticaj političke osetljivosti i trajnih posledica ograničene regionalne saradnje na efikasnu istragu, krivično gonjenje i suđenje u predmetima ratnih zločina.

Iako OEBS konstatuje pozitivne pomake, uključujući mere koje su preduzele pravosudne institucije kojima je zakonom poverena nadležnost za procesuiranje predmeta ratnih zločina, kao i napore nosilaca pravosudnih funkcija u primeni međunarodnih standarda pravičnog suđenja, u izveštaju se zaključuje da strukturni i operativni nedostaci i dalje narušavaju efikasnost, doslednost i percipiranu

¹ Za potrebe ovog izveštaja, termini „predmeti ratnih zločina“, „suđenja za ratne zločine“ i „postupci za ratne zločine“ koriste se deskriptivno za označavanje predmeta kvalifikovanih prema Poglavlju šesnaest zakona koji je bio na snazi u vreme navodnog izvršenja krivičnog dela, odnosno Krivičnog zakona Socijalističke Federativne Republike Jugoslavije. Njihova upotreba ne odražava bilo kakvu kvalifikaciju od strane OEBS-a u pogledu optužbi ili radnji koje se optuženim licima stavljaju na teret.

² OEBS (septembar 2002.) Suđenja za ratne zločine na Kosovu: Analiza. Dostupno na: <https://omik.osce.org/kosovo/12549> [pristupljeno 12. juna 2026. godine].

³ OEBS (maj 2010) suđenja za ratne zločine na Kosovu: Procena nakon deset godina 1999–2009. Dostupno na: <https://www.osce.org/files/f/documents/2/d/68569.pdf> [pristupljeno 12. juna 2026. godine].

⁴ Službeni glasnik (18. decembar 2018) Zakon br. 06/L-054 o sudovima, 2018. Dostupno na: <https://gzk.rks-gov.net/ActDocumentDetail.aspx?ActID=18302> [pristupljeno 12. juna 2026. godine].

⁵ Službeni glasnik (17. avgust 2022) Zakonik br. 08/L-032, Zakon o krivičnom postupku. Dostupno na: <https://md.rks-gov.net/wp-content/uploads/2024/07/8750FE73-BA51-463C-BA88-31D0B8865840.pdf> [pristupljeno 12. juna 2026. godine].

pravičnost sudskih postupaka. Posebno, kašnjenja i procesna neizvesnost predstavljaju rizik za ostvarivanje prava opružnih, smisleno učešće žrtava i poverenje javnosti u pravosudni sistem.

KLJUČNI NALAZI

Tokom izveštajnog perioda, OEBS je pratio 48 predmeta ratnih zločina pred Specijalnim odeljenjem Osnovnog suda u Prištini, u kojima je bilo obuhvaćeno 138 optuženih. Do 31. decembra 2025. godine okončano je 17 predmeta, pri čemu je u 88% predmeta koji su ušli u fazu suđenja doneta osuđujuća presuda. Nalazi predstavljeni u nastavku ukazuju na ključna procesna i strukturalna zapažanja proistekla iz praćenja ovih sudskih postupaka.

- **U odlučivanju u predmetima ratnih zločina uočeni su određeni pozitivni pomaci.** Oni obuhvataju intenzivnije angažovanje pravosudnih institucija kojima je zakonom poverena nadležnost za postupanje u predmetima koji se vode pred Specijalnim odeljenjem, veći broj okončanih predmeta tokom izveštajnog perioda, kao i primere dobre prakse u primeni procesnih garancija pravičnog suđenja.
- **Dugotrajna odlaganja i dalje predstavljaju problem koji se javlja u svim fazama postupka.** OEBS je uočio učestala kašnjenja povezana sa nedolaskom svedoka, promenama u sastavu sudskog veća, kašnjenjima u dostavljanju i prevođenju dokaza, kao i logističkim ograničenjima koja utiču na prevoz optuženih lica koja se nalaze u pritvoru.
- **Kvalitet i jasnoća optužnica i dalje izazivaju zabrinutost u pojedinim predmetima.** OEBS je uočio nedostatke u preciznom razgraničavanju optužbi, naročito u predmetima sa više optuženih i kolektivnim oblicima krivične odgovornosti, kao i u identifikovanju olakšavajućih okolnosti koje su bile poznate u vreme podizanja optužnice.
- **Izazovi u vezi sa izvođenjem dokaza i dalje utiču na pravičnost suđenja.** OEBS je uočio učestalo oslanjanje na ranije zabeležene iskaze u situacijama u kojima bi neposredno svedočenje bolje zaštitilo pravo na odbranu. Premda takvi iskazi mogu biti prihvatljivi u ograničenim okolnostima, neposredno davanje iskaza ostaje poželjnije kad god je to moguće, posebno u predmetima ratnih zločina, u kojima su iskazi svedoka često od ključnog značaja za donošenje sudske odluke.
- **Obezbeđivanje svedoka i dokaza izvan Kosova i dalje predstavlja ozbiljnu prepreku.** Ograničena regionalna saradnja, zajedno sa zabrinutošću u pogledu bezbednosti svedoka i ograničenom praktičnom primenom alternativnih metoda, poput svedočenja putem video-veze, i dalje utiče na rad kako tužilaštva tako i odbrane, te otvara pitanja u pogledu ravnopravnosti stranaka u postupku.
- **Problemi u vezi sa dostavljanjem i prevođenjem i dalje ometaju tok postupka i otežavaju pripremu odbrane.** OEBS je takođe uočio praktične prepreke koje optuženima koji se nalaze u pritvoru otežavaju da zajedno sa

svojim braniocima pregledaju obimnu predmetnu dokumentaciju i video-dokaze.

- **Postupci vođeni u odsustvu i dalje izazivaju zabrinutost u pogledu važnih procesnih pitanja.** Među njima su neizvesnost u vezi sa primenom standarda „razumnih napora“, kašnjenja u održavanju prvih ročišta, kao i nerešena pitanja u pogledu obima delotvorne odbrane i pristupa vanrednim pravnim lekovima.

PREPORUKE

Preporuke koje slede zasnovane su na sistematskom praćenju postupaka za ratne zločine koje je OEBS sprovodio tokom sedmogodišnjeg perioda i odražavaju ključne nalaze predstavljene u ovom izveštaju. Upućene su institucijama odgovornim za, ili drugim akterima koji na drugi način doprinose, istrazi, krivičnom gonjenju, suđenju i širem institucionalnom okviru podrške za procesuiranje predmeta ratnih zločina na Kosovu. Iako mnoge od ovih preporuka nisu nove i već su, u brojnim slučajevima, sadržane u strateškim dokumentima relevantnih institucija, njihova delotvorna primena i dalje zavisi od kontinuirane institucionalne posvećenosti i obezbeđivanja odgovarajućih ljudskih i finansijskih resursa.

Specijalnom odeljenju Osnovnog suda u Prištini

- Davati prioritet neposrednom saslušanju svedoka kad god je to izvodljivo i u većoj meri koristiti alternativne metode njihovog ispitivanja, poput svedočenja putem video-veze, kako bi se obezbedilo delotvorno ispitivanje i unakrsno ispitivanje svedoka.
- Obezbediti da se prva ročišta u postupcima koji se vode u odsustvu održavaju u rokovima propisanim Zakonikom o krivičnom postupku.
- U saradnji sa pritvorskim ustanovama preduzeti praktične mere kako bi se optuženima u pritvoru omogućilo da zajedno sa svojim braniocima delotvorno pregledaju obimnu predmetnu dokumentaciju i video-dokaze, uključujući odgovarajuća tehnička rešenja i druge kompenzacione mere kada je to neophodno, radi zaštite prava na odbranu i obezbeđivanja usklađenosti sa članom 6. Evropske konvencije o ljudskim pravima (EKLJP).
- Obezbediti da prvostepene presude sadrže temeljnu i individualizovanu ocenu verodostojnosti i dokazne vrednosti iskaza svedoka, naročito u slučajevima nedoslednosti, posledica traume, poteškoća u tumačenju, protoka vremena ili drugih relevantnih kontekstualnih činilaca, kako bi se unapredili kvalitet, transparentnost i mogućnost preispitivanja sudskog obrazloženja u predmetima ratnih zločina.

Specijalnom tužilaštvu

- Posebnu pažnju posvetiti oslanjanju na iskaze svedoka kao osnov za podizanje optužnica i podnošenje predloga za određivanje pritvora, uključujući procenu njihove relevantnosti, verodostojnosti i dokazne vrednosti već u najranijoj fazi postupka, kako bi se izbeglo prekomerno oslanjanje na iskaze koji se kasnije mogu pokazati nedovoljno pouzdanim ili uverljivim.

- Obezbediti precizno određivanje optužbi u optužnicama, naročito u predmetima sa više optuženih, kako bi se jasno odrazili navodno postupanje i stepen odgovornosti svakog okrivljenog.
- Obezbediti da se olakšavajuće okolnosti identifikuju i razmatraju u najranijoj mogućoj fazi i tokom celokupnog trajanja postupka.
- Obezbediti blagovremeno obelodanjivanje optužujućih i oslobađajućih dokaza, uključujući njihov prevod kada je to potrebno, u skladu sa članom 239. ZKP-a, kako bi se sprečila nepotrebna odlaganja, omogućila delotvorna priprema odbrane i zaštitila jednakost stranaka u postupku.

Advokatskoj komori Kosova

- Obezbediti imenovanje branilaca sa dokazanim iskustvom u složenim krivičnim predmetima i predmetima ratnih zločina, naročito u postupcima koji se vode u odsustvu optuženog.
- Organizovati redovne praktične obuke za braniocce, dostupne na albanskom i srpskom jeziku, sa posebnim fokusom na postupke koji se vode u odsustvu optuženog i delotvorne strategije odbrane.

Sudskom savetu Kosova

- Usvojiti administrativne i organizacione mere radi unapređenja kontinuiteta u sastavu sudskih veća, uključujući mogućnost odlaganja premeštaja sudija do okončanja suđenja, kada je to primenljivo, kako bi se zaštitilo pravo optuženog na suđenje u razumnom roku.
- U saradnji sa sudovima unaprediti informisanje javnosti o pravima i obavezama svedoka, uključujući dostupnost finansijske pomoći za putne i druge povezane troškove, kako bi se smanjila odlaganja i unapredila saradnja svedoka.

Vrhovnom sudu

- Doneti smernice o oblicima krivične odgovornosti za ratne zločine prema Krivičnom zakoniku Kosova, kako bi se unapredila pravna sigurnost, podstakla doslednost u praksi podizanja optužnica i obezbedilo propisno utvrđivanje pojedinačne krivične odgovornosti.
- Kroz sudske smernice precizirati standard „razumnih napora“ u postupcima koji se vode u odsustvu optuženog, uključujući okvirne rokove i procesne korake, kako bi se unapredila doslednost i efikasnost vođenja takvih postupaka.

- Kroz sudske smernice precizirati tumačenje i međusobni odnos članova 11, 56. i 303. Zakonika o krivičnom postupku (ZKP) u pogledu mogućnosti da branilac postavljen po službenoj dužnosti, naročito u postupcima koji se vode u odsustvu optuženog, pristupi i koristi vanredne pravne lekove, radi jačanja pravne sigurnosti, obezbeđivanja delotvorne odbrane i zaštite prava na pravično suđenje u takvim postupcima.

Ministarstvu pravde

- Usvojiti izmene i dopune Zakona o sudovima i Zakonika o krivičnom postupku kako bi se obezbedilo uvođenje rezervnih sudija u složenim predmetima ratnih zločina, smanjili zastoji prouzrokovani promenama u sastavu sudskog veća, ojačali kontinuitet i delotvornost suđenja, te zaštilili pravna sigurnost i pravo na pravično suđenje.
- Razmotriti pravne i praktične mogućnosti za unapređenje regionalne saradnje u predmetima ratnih zločina.
- Kao institucija nadležna za nadzor nad Kazneno-popravnom službom Kosova, unaprediti koordinaciju i operativne aktivnosti radi obezbeđivanja blagovremenog sprovođenja optuženih koji se nalaze u pritvoru na sudska ročišta, kako bi se izbegla nepotrebna odlaganja i dodatno zaštililo pravo na suđenje u razumnom roku.

ANALIZA

1. Uvod

OEBS prati rad pravosudnog sistema na Kosovu sa aspekta poštovanja ljudskih prava i standarda pravičnog suđenja, sa ciljem jačanja vladavine prava kroz formulisanje konkretnih preporuka.⁶ U okviru ovog mandata, OEBS prioritarno prati suđenja za ratne zločine.

Suđenja za ratne zločine predstavljaju jedan od najsloženijih i najosetljivijih vidova krivičnog pravosuđa, zahtevajući od sudova da postupaju po ozbiljnim optužbama proisteklim iz oružanih sukoba, često decenijama nakon događaja na koje se optužbe odnose. Takvi postupci obično podrazumevaju obimnu dokaznu građu, ugrožene svedoke, regionalne izazove u sprovođenju istraga, kao i povećana očekivanja žrtava i društva u celini. Pozivanje na odgovornost u ovim predmetima od suštinskog je značaja ne samo za ostvarivanje pravde u pojedinačnim slučajevima, već i za jačanje vladavine prava, pomirenje i sprečavanje nekažnjivosti.

Od završetka sukoba na Kosovu, odgovornost za istragu, krivično gonjenje i odlučivanje u predmetima ratnih zločina postepeno je prelazila sa međunarodnih i hibridnih mehanizama na domaće institucije. Stupanje na snagu Zakona o sudovima u januaru 2019. godine predstavljalo je značajnu prekretnicu u tom procesu, osnivanjem specijalnih odeljenja pri Osnovnom sudu u Prištini i Apelacionom sudu i poveravanjem isključive nadležnosti za postupanje u predmetima ratnih zločina.⁷ Ova institucionalna reorganizacija, zajedno sa zakonskim izmenama kojima je uvedena, a potom i proširena mogućnost vođenja suđenja u odsustvu u skladu sa odredbama Zakonika o krivičnom postupku (ZKP)⁸, kao i usvajanjem tužilačkih strategija u oblasti ratnih zločina⁹, izmenila je pravni i procesni okvir kojim se uređuju takvi postupci.¹⁰ Ove institucionalne i procesne promene istovremeno su pratile i primetan porast broja optužnica za ratne zločine u poslednjih nekoliko godina, zbog čega je pravovremeno oceniti na koji su način postupci za ratne zločine vođeni i okončani nakon prenosa nadležnosti na Specijalno odeljenje.

U tom kontekstu, OEBS je nastavio da sprovodi svoj mandat praćenja pravosudnog sistema radi ocene njegove usklađenosti sa međunarodnim standardima ljudskih

⁶ U skladu sa Rezolucijom Saveta bezbednosti UN-a 1244 i Odlukom Stalnog saveta OEBS-a br. 305 od 1. jula 1999. godine (naknadno tumačenom od 2008. godine).

⁷ Slično tome, u skladu sa Zakonom br. 08-L168 o Specijalnom tužilaštvu, Specijalnom tužilaštvu je poverena nadležnost za istragu i procesuiranje u predmetima ratnih zločina. Dostupno na: <https://md.rks-gov.net/wp-content/uploads/2024/07/C4599EE5-5654-41A9-855C-6CA524D30222.pdf> [pristupljeno 12. juna 2026. godine].

⁸ Službeni list (17. avgust 2022), član 303. Prethodna verzija ZKP-a (Zakon br. 04/L-123, 2012) stupila je na snagu 2013. godine i ostala je na snazi do februara 2023. godine, kad je zamenjena ZKP-om koji je trenutno na snazi (Zakon br. 08/L-032, 2022).

⁹ Ministarstvo pravde, *Strategija za ratne zločine* (Priština, 2019. i 2025).

¹⁰ Ministarstvo pravde (2024), *Strategija o tranzicionoj pravdi*. Dostupno na:

<https://kryeministri.rks-gov.net/wp-content/uploads/2024/06/STRATEGY-ON-TRANSITIONAL-JUSTICE-IN-REPUBLIC-OF-KOSOVO-2024-2034.pdf> [pristupljeno 12. juna 2026. godine].

prava i pravičnog suđenja. Ovaj izveštaj obuhvata postupke za ratne zločine vođene pred Specijalnim odeljenjem Osnovnog suda u Prištini (Specijalno odeljenje) od prenosa nadležnosti sa EULEX-a 2019. godine. Izveštaj pruža objektivnu analizu zasnovanu na podacima o procesnim i kontekstualnim pitanjima koja se javljaju u ovim postupcima, sa ciljem da oceni način na koji postojeći pravni i institucionalni okvir funkcioniše u praksi. U njemu se razmatraju ključni procesni i materijalno-pravni aspekti ovih postupaka, identifikuju izazovi koji se učestalo javljaju tokom praćenja suđenja i procenjuje njihov uticaj na prava optuženih, interese žrtava i celokupno funkcionisanje pravosuđa.

Iako se u izveštaju prepoznaje napredak ostvaren tokom poslednjih godina, u njemu se istovremeno naglašava da je delotvorna primena okvira za procesuiranje ratnih zločina i dalje ograničena usled nedostatka resursa, političke osetljivosti i nedovoljnog nivoa međunarodne i regionalne saradnje. Analiza i preporuke sadržane u ovom izveštaju imaju za cilj da podrže kontinuirane napore institucija na Kosovu i međunarodnih partnera usmerene na jačanje kapaciteta, unapređenje doslednosti postupanja i pravičnosti u odlučivanju u predmetima ratnih zločina, u skladu sa međunarodnim standardima.

2. Metodologija, delokrug i ograničenja

Predmeti analizirani u ovom izveštaju obuhvataju sve predmete koji se odnose na optužbe za ratne zločine¹¹ vođene pred Specijalnim odeljenjem nakon njegovog uspostavljanja u skladu sa Zakonom o sudovima, koji je stupio na snagu u januaru 2019. godine.¹² Shodno tome, izveštaj obuhvata period od 1. januara 2019. do 31. decembra 2025. godine. Za potrebe ovog izveštaja, upućivanje na suđenja za ratne zločine ima isključivo opisni karakter i ne predstavlja bilo kakvu kvalifikaciju optužbi ili postupanja pojedinaca od strane OEBS-a. Umesto toga, ovaj izraz odnosi se na predmete pravno kvalifikovane prema *Glavi XVI* tada važećeg Krivičnog zakona Socijalističke Federativne Republike Jugoslavije (KZ SFRJ), pod nazivom „*Ratni zločin protiv civilnog stanovništva*“¹³, koji je bio na snazi u vreme navodnog izvršenja krivičnog dela.

Za potrebe ovog izveštaja analizirano je 48 predmeta, u okviru kojih su praćena 394 ročišta.

¹¹ OEBS je takođe upoznat sa još dva predmeta koja su vođena kao poverljiva zbog osetljive prirode optužbi. U tim predmetima OEBS nije bio u mogućnosti da neposredno prati pojedina ročišta zbog njihove poverljive prirode, ali je bio upoznat sa tokom postupka u celini.

¹² Službeni list (18. decembar 2018) Zakon br. 06/L-054 o sudovima. Dostupno na:

<https://gzk.rks-gov.net/ActDocumentDetail.aspx?ActID=18302> [pristupljeno 12. juna 2026. godine].

¹³ Službeni list SFRJ (1. jul 1977) Krivični zakon Socijalističke Federativne Republike Jugoslavije, član 142. Dostupno na: <https://www.refworld.org/legal/legislation/natlegbod/1977/en/13685> [pristupljeno 9. decembra 2025.]

Predmeti ratnih zločina pred Specijalnim odeljenjem Osnovnog suda u Prištini obuhvaćeni analizom u ovom izveštaju (Od 1. januara 2019. do 31. decembra 2025. god)	
Status predmeta	Broj predmeta
Okončani predmeti	17
Predmeti u toku	9
Predmeti u prethodnom postupku ¹⁴	22

Podaci za potrebe ovog izveštaja prikupljeni su sistematskim praćenjem suđenja u predmetima ratnih zločina pred nadležnim sudovima, na osnovu redovnog prisustva javnim ročištima, uvida u javno dostupnu sudsku dokumentaciju i analize toka postupaka u predmetima. Po potrebi, nalazi su dopunjeni podacima iz sekundarnih izvora, uključujući važeći pravni okvir i relevantne izveštaje institucija.

Analiza se odnosi isključivo na postupke u kojima je pred Specijalnim odeljenjem podignuta optužnica¹⁵ i ne obuhvata predmete u prethodnim postupcima¹⁶, niti predmete o kojima su odlučivali međunarodni i mešoviti sudski mehanizmi.¹⁷

Iako se celokupna analiza u ovom izveštaju zasniva na 48 predmeta koji su bili obuhvaćeni praćenjem, ocena pitanja koja se odnose na optužnice ograničena je na 27 optužnica koje su bile dostupne OEBS-u na uvid, dok je preostalih 21 i dalje zvanično označeno kao poverljivo.¹⁸

Treba napomenuti da su prilikom ocene kašnjenja i njihovih uzroka uzete u obzir vanredne okolnosti izazvane pandemijom COVID-19 tokom 2020. i 2021. godine, koje se ne smatraju pokazateljem sistemskih nedostataka. Pored toga, nekoliko optužnica podignutih u odsustvu i dalje je poverljivo i još nije dostiglo fazu suđenja, zbog čega nisu dostupni podaci o zajednici kojoj pripadaju optuženi.

¹⁴ Za potrebe ovog izveštaja, prethodni postupci obuhvataju predmete u kojima je podignuta optužnica, uključujući i one u kojima je održano prvo ročište/saslušanje, ali postupak nije dalje nastavljen. Moguće je da je održano ročište za određivanje pritvora, ali do 31. decembra 2025. godine nije održano nijedno ročište o meritumu.

¹⁵ Iz analize su isključeni predmeti o kojima je odlučivao EULEX ili drugi sudovi, odnosno odeljenja koja nisu Specijalno odeljenje Osnovnog suda u Prištini (na primer, predmeti vođeni pred Osnovnim sudom u Mitrovici ili Osnovnim sudom u Prizrenu).

¹⁶ Definisani kao predmeti u kojima je pokrenuta istraga, ali nije podignuta optužnica.

¹⁷ Ovaj izveštaj ne obuhvata predmete koji su u nadležnosti Specijalizovanih veća Kosova niti bilo kojih međunarodnih institucija.

¹⁸ Preostalih 21 optužnica nije mogla biti ocenjena za potrebe ove analize zbog ograničenog pristupa, uključujući ograničenja koja proizlaze iz njihove poverljive prirode.

3. Pravni okvir za suđenja za ratne zločine

A. Primenljivi pravni standardi

Suđenja u predmetima ratnih zločina na Kosovu uređena su složenim odnosom različitih pravnih režima, koji obuhvata međunarodne standarde, pravo koje je važno na Kosovu u vreme izvršenja krivičnog dela, kao i procesno pravo koje je u relevantnom periodu bilo na snazi. Ovakav pravni okvir objašnjava zbog čega se u optužnicama za ratne zločine kao pravni osnov navode odredbe Krivičnog zakona SFRJ, dok su pojedini elementi tih krivičnih dela dalje razrađeni u KZK.¹⁹

Iako Kosovo nije član Saveta Evrope i stoga formalno nije ugovorna strana Evropske konvencije o ljudskim pravima, član 22 Ustava predviđa njenu neposrednu primenu i daje joj prvenstvo u odnosu na zakone Kosova. Budući da je Evropski sud za ljudska prava (ESLJP) nadležan za tumačenje EKLJP, njegova sudska praksa od značaja je i za pravni sistem na Kosovu, uključujući i u krivičnopravnim stvarima, naročito u slučajevima kada KZK inkorporira ustavne i međunarodne garancije ljudskih prava.²⁰

Kada je reč o materijalnom pravu, sudska praksa Međunarodnog krivičnog suda za bivšu Jugoslaviju (MKSJ) i sudova na Kosovu dosledno potvrđuje da se na ratne zločine počinjene tokom sukoba na Kosovu primenjuje Krivični zakon SFRJ, u vezi sa pravilima međunarodnog humanitarnog prava.²¹ Definicija onoga što predstavlja ratni zločin u KZ SFRJ bila je utvrđena u skladu sa Ženevskim konvencijama iz 1949. godine i njihovim Dopunskim protokolima²², budući da je Jugoslavija bila njihova potpisnica.²³ Vrhovni sud Kosova izričito je potvrdio da Krivični zakon SFRJ predstavlja merodavno materijalno pravo za ova krivična dela.²⁴

B. Okvir za odmeravanje kazni i načelo zakonitosti

Kada je reč o odmeravanju kazne, Vrhovni sud Kosova potvrdio je da je u vreme izvršenja krivičnih dela bio na snazi Krivični zakon SFRJ. Član 38. stav 1. tog zakona propisivao je da „kazna zatvora ne može biti kraća od petnaest dana niti duža od petnaest godina“. Istovremeno, član 38. stav 3. izazvao je nedoumice u sudskoj praksi, budući da je predviđao mogućnost izricanja kazne zatvora *do dvadeset godina* za teže oblike pojedinih krivičnih dela²⁵. Vrhovni sud Kosova je 2023. godine razjasnio

¹⁹ Službeni list SFRJ, čl. 144–147.

²⁰ *Videti takođe:* Član 53 Ustava Kosova [Tumačenje odredbi o ljudskim pravima]: Ljudska prava i osnovne slobode garantovane Ustavom tumače se u skladu sa odlukama Evropskog suda za ljudska prava. Dostupno na: <https://gzk.rks-gov.net/ActDocumentDetail.aspx?ActID=3702> [pristupljeno 12. juna 2026. godine].

²¹ *Tužilac protiv Milutinovića i ostalih*, predmet br. IT-05-87-T (sudsko veće MKT), 26. februar 2009), st. 447, 1154, 1155; Vrhovni sud, pml.br.26/2023, 2020:017884, 20. mart 2023.

²² Međunarodni komitet Crvenog krsta (1949), Ženevske konvencije i dopunski protokoli. Dostupno na: <https://www.icrc.org/en/law-and-policy/geneva-conventions-and-their-commentaries#text940076> [pristupljeno 12. juna 2026. godine].

²³ OEBS (maj 2010) Suđenja za ratne zločine na Kosovu, Desetogodišnja procena 1999–2009, str.9.

²⁴ *Vidite* presudu Pml. br. 138/2021 (05. maj 2021).

²⁵ Službeni list SFRJ, član 38.

ovo pitanje, zauzevši stav da u postupcima za ratne zločine koji se vode na Kosovu najveća kazna koja se može zakonito izreći iznosi petnaest godina zatvora.²⁶

Vrhovni sud je utvrdio da član 38. stav 3. Krivičnog zakona SFRJ nije primenljiv, te da se kazna zatvora u trajanju od dvadeset godina ne može izreći za osnovni oblik krivičnog dela, već isključivo za njegov zakonom propisani teži oblik.²⁷ Važno je naglasiti da teži oblik krivičnog dela mora biti izričito propisan zakonom i ne može se poistovećivati sa otežavajućim okolnostima koje se odnose na način izvršenja krivičnog dela. Budući da Krivični zakon SFRJ nije propisivao teže oblike ratnih zločina, najviša kazna koja se može izreći za ova krivična dela iznosi petnaest godina zatvora.

Ovakav pristup Vrhovnog suda u skladu je sa načelom zakonitosti, kako ga je Evropski sud za ljudska prava definisao u svojoj sudskoj praksi, uključujući zabranu retroaktivne primene krivičnog zakona i izricanja strože kazne.²⁸ Stoga su sudovi, kada postoje dva potencijalno primenljiva, ali međusobno nesaglasna pravna režima, dužni da primene zakon koji je bio na snazi u vreme izvršenja krivičnog dela i, po potrebi, usvoje tumačenje koje je najpovoljnije za optuženog, uz istovremeno obezbeđivanje pravne sigurnosti i predvidljivosti kažnjavanja.

C. Razvoj nadležnosti i institucionalni kapaciteti

Pravni okvir kojim se uređuje postupanje u predmetima ratnih zločina počinjenih na Kosovu razvijao se kroz više pravnih i institucionalnih okvira. Aneks A ovog izveštaja pruža pregled uspostavljanja međunarodnih, hibridnih i domaćih sudova. Ovaj izveštaj usredsređen je na odlučivanje u predmetima ratnih zločina pred Specijalnim odeljenjem nakon stupanja na snagu Zakona o sudovima u januaru 2019. godine.²⁹ Zakon o sudovima reorganizovao je pravosudni sistem na Kosovu osnivanjem specijalnih odeljenja pri Osnovnom sudu u Prištini i Apelacionom sudu, kojima je poverena isključiva nadležnost za postupanje u predmetima ratnih zločina. Ova specijalna odeljenja počela su sa radom u junu 2019. godine, nakon izbora sudija putem internog konkursnog postupka. Specijalno odeljenje Osnovnog suda u Prištini nadležno je za postupanje u predmetima ratnih zločina u kojima potvrđivanje optužnice nije bilo okončano pre početka njegove nadležnosti, dok su predmeti u kojima je ta faza postupka već bila završena nastavljeni pred sudovima koji su u njima prethodno postupali. Zakonom o sudovima Specijalnom odeljenju poverena je i nadležnost za ponovno postupanje u predmetima koje je Apelacioni sud vratio na

²⁶ Vrhovni sud, pml.br.26/2023, 2020:017884, 20. mart 2023.

²⁷ Konkretno, stav 3. člana 38. primenjuje se samo kada su kumulativno ispunjeni sledeći uslovi: (i) krivično delo je izvršeno sa umišljajem; (ii) za krivično delo je zakonom propisan kvalifikovani oblik; i (iii) za osnovni oblik krivičnog dela propisana je maksimalna kazna zatvora od petnaest godina. Videti: Vrhovni sud, Pml. br. 26/2023, 2020:017884, 20. mart 2023. godine, str. 7.

²⁸ Videti *Kononov protiv Letonije*, presuda ESLJP od 17. maja 2010, st. 187; *Vasiliasukas protiv Litvanije*, presuda ESLJP od 20. oktobra 2015, st. 18, 162, 184. Takođe videti ESLJP, Ključna tema 1: član 7 – Međunarodni zločini.

²⁹ Službeni list, Zakon o sudovima br. 06/L-054.

ponovno suđenje zbog bitnih povreda odredaba postupka.³⁰ Specijalno veće Apelacionog suda odlučuje o žalbama izjavljenim protiv odluka donetih u predmetima ratnih zločina.³¹

Slično tome, u skladu sa Zakonom br. 08/L-168 o Specijalnom tužilaštvu, ST ima isključivu nadležnost za istragu i krivično gonjenje ratnih zločina i drugih kršenja međunarodnog humanitarnog prava. Od svog osnivanja, EULEX je Specijalnom tužilaštvu ustupio približno 900 predmeta koji se odnose na ratne zločine, dok je oko 2 000 predmeta nestalih lica Jedinica EULEX-a za istragu ratnih zločina ustupila Direkciji za istragu ratnih zločina Policije Kosova.³² Tužilački savet Kosova je 2019. godine usvojio posebnu Strategiju za rešavanje predmeta ratnih zločina, što je dovelo do osnivanja specijalizovanog Odeljenja za istragu ratnih zločina u okviru Specijalnog tužilaštva, sa mandatom da postupa u ovim predmetima.

Sprovođenje Strategije za rešavanje predmeta ratnih zločina iz 2019. godine i dalje se suočava sa značajnim izazovima, uključujući politička ograničenja, ograničene ljudske i finansijske resurse, kao i nedovoljnu međunarodnu i regionalnu saradnju. Iako je nova Strategija za ratne zločine izrađena 2025. godine i na nju se upućuje u Strategiji tranzicione pravde za period 2024–2034, ona još nije formalno usvojena, te njena primena i dalje zavisi od političke volje i obezbeđivanja odgovarajućih resursa.³³

Specijalno tužilaštvo i dalje se suočava sa značajnim opterećenjem. Iako je poslednjih godina povećan broj tužilaca raspoređenih u Odeljenje za ratne zločine, od 2025. godine svega pet tužilaca radi na procesuiranju predmeta ratnih zločina.³⁴ To i dalje predstavlja ograničen kapacitet imajući u vidu obim i složenost nasleđenih i tekućih predmeta. Ova trajna ograničenja u pogledu kapaciteta od značaja su za više izazova identifikovanih u ovom izveštaju, a dodatna specijalizovana obuka i podrška i dalje su neophodne radi rešavanja značajnog broja nerešenih predmeta.

Pored toga, napredak u procesuiranju ratnih zločina i dalje je otežan nedostatkom delotvorne regionalne pravne pomoći.³⁵ Uprkos tome, Specijalno tužilaštvo nastavilo je da unapređuje rad na složenim predmetima koji se odnose na teška kršenja međunarodnog prava, potvrđujući značaj kontinuirane međuinstitucionalne saradnje i poštovanja nezavisnosti pravosuđa. Nastavljeni su i naponi usmereni na priznavanje i obeštećenje preživelih seksualnog nasilja povezanog sa sukobom.

³⁰ Član 42(5) u vezi sa članom 24(1)(1.1) Zakona o sudovima, dostupno na: <https://gzk.rks-gov.net/ActDocumentDetail.aspx?ActID=18302> [pristupljeno 12.06.2026.]

³¹ Centar za humanitarno pravo na Kosovu, *Godišnji izveštaj* (Priština 2019), str. 330.

³² *Strategija za ratne zločine*, str.8.

³³ Izveštaj Evropske komisije za Kosovo 2024, str. 29. Dostupno na: <https://www.ecoi.net/en/file/local/2132161/kosovo-report-2025.pdf> [pristupljeno 12.juna 2026. godine].

³⁴ Centar za humanitarno pravo (2025) Suđenja za ratne zločine u odsustvu: Između statistike i realnosti pravde, str. 367. Dostupno na:

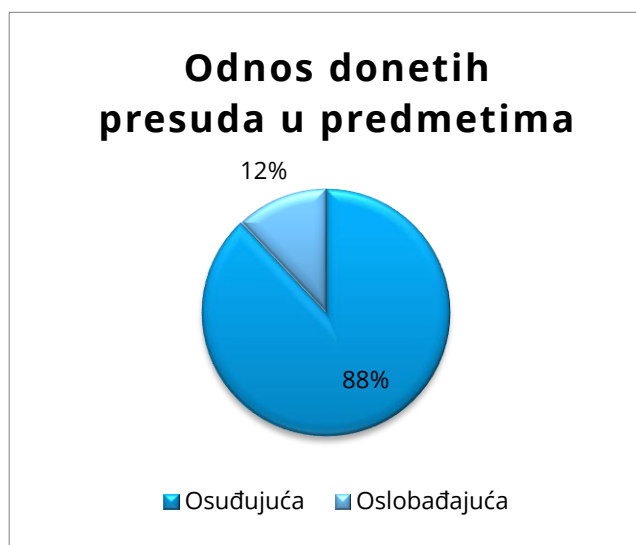
https://www.hlc-kosovo.org/storage/app/media/Gjykimet%20n%C3%AB%20munges%C3%AB%20p%C3%ABr%20krime%20lufte_Raporti%202025/Kosovo%20report%202025%20ALB%20SRB%20ENG.pdf [pristupljeno 12. juna 2026. godine].

³⁵ Izveštaj Evropske komisije o Kosovu za 2024. godinu (Kosovo 2024 Report), str. 29.

Međutim, njihov pristup pravdi i dalje je ograničen usled društvene stigme i restriktivnih kriterijuma za ostvarivanje prava.³⁶

4. Nalazi

A. Opšta zapažanja u predmetima obuhvaćenim praćenjem

Od osnivanja Specijalnog odeljenja Osnovnog suda u Prištini 2019. godine, podignute su optužnice u 48 predmeta koji se odnose na navode o ratnim zločinima počinjenim na Kosovu. Ovih 48 predmeta obuhvatali su ukupno 138 optuženih, pri čemu je u više predmeta optužnica bila podignuta protiv više od jednog lica. Do 31. decembra 2025. godine pravosnažno je okončano 17 predmeta, što predstavlja stopu rešavanja od 35% u referentnom periodu.

U ovih 17 predmeta u kojima je odlučivalo Specijalno odeljenje zabeležena je visoka stopa osuđujućih presuda, pri čemu je u 88% predmeta koji su okončani nakon glavnog pretresa doneta osuđujuća presuda.³⁷ Oslobađajuća presuda izrečena je za samo dva okrivljena lica.

U pogledu pola, sva lica optužena za ratne zločine u analiziranom uzorku bili su muškarci. U pogledu pripadnosti zajednici, u 68% predmeta optuženi su bili Srbi³⁸, dok se u dodatnih 24% predmeta radilo o kosovskim Srbima.³⁹ Međutim, treba imati u vidu da je više optužnica podignutih protiv lica kojima se sudi u odsustvu i dalje poverljivo i da postupci po tim optužnicama još nisu došli do faze suđenja. U tim predmetima podaci o polu i pripadnosti zajednici optuženih nisu dostupni.

³⁶ Strategija o tranzicionoj pravdi 2024-2034.

³⁷ Stopa osuđujućih presuda izračunata je na osnovu 17 predmeta koji su okončani pred Posebnim odeljenjem u periodu od 1. januara 2019. do 31. decembra 2025. godine. Od tog broja, u 15 predmeta doneta je osuđujuća presuda, dok su u dva predmeta donete oslobađajuće presude.

³⁸ Žive van Kosova.

³⁹ Za potrebe ove analize korišćeni su podaci iz 29 optužnica koje su bile dostupne OEBS-u na uvid, a koje se odnose na ukupno 87 okrivljenih.

Ova opšta zapažanja pružaju kontekst za tematske nalaze predstavljene u nastavku. Iako ukazuju na intenziviranje aktivnosti u rešavanju predmeta ratnih zločina pred domaćim institucijama, praćenje koje je sproveo OEBS identifikovalo je niz ponavljajućih procesnih i strukturnih izazova, koji su detaljnije razmotreni u nastavku.

B. Dugotrajna odlaganja u suđenjima za ratne zločine

i. Poštovanje prava na suđenje u razumnom roku

Član 5. Zakonika o krivičnom postupku, u skladu sa članom 6. stav 1. EKLJP, propisuje da svako ima pravo na „pravičnu i javnu raspravu u razumnom roku”.⁴⁰ ESLJP je zauzeo stav da, prilikom računanja „razumnog roka” trajanja suđenja, taj period počinje od dana kada je lice optuženo⁴¹ i traje do donošenja pravosnažne oslobađajuće ili osuđujuće presude, uključujući i žalbeni postupak.⁴² Iako ne postoji unapred utvrđeni vremenski rok, prilikom ocene da li je postupak vođen u „razumnom roku” uzimaju se u obzir složenost predmeta, postupanje podnosioca predstavke, kao i postupanje nadležnih upravnih i pravosudnih organa.⁴³

ZKP sadrži više odredaba kojima se nastoji obezbediti da sudovi na Kosovu poštuju pravo na pravično suđenje u razumnom roku. Ove odredbe primenjuju se na sve krivične postupke. Međutim, suđenja za ratne zločine po svojoj prirodi predstavljaju naročito složene postupke.

Pored toga, u mnogim predmetima ratnih zločina neophodan je prevod obimnog dokaznog materijala i sudskog postupka zbog jezičkih potreba stranaka u postupku.

⁴⁰ Videti takođe član 5(3) EKLJP-a.

⁴¹ Videti *Neumeister protiv Austrije*, ESLJP presuda od 27. juna 1968, st. 18.

⁴² Videti *Wemhoff protiv Nemačke*, ESLJP presuda od 27. juna 1968, st. 18.

⁴³ *König protiv Nemačke*, ESLJP presuda od 28. juna 1978, st. 99.

Takvi predmeti često uključuju i značajan broj svedoka, što dodatno doprinosi njihovoj složenosti i dužem trajanju postupka.

Iako OEBS uzima u obzir ove strukturne i procesne izazove, ESLJP dosledno zauzima stav da, iako složenost predmeta može opravdati određeno trajanje postupka, pravosudni organi imaju pozitivnu obavezu da organizuju pravosudni sistem na način kojim se obezbeđuje poštovanje zahteva da se suđenje sprovede u razumnom roku,⁴⁴ naročito kada je optuženi lišen slobode.⁴⁵ Zaista, odlaganja u postupcima za ratne zločine imaju kvalitativno drugačiji uticaj nego u redovnim krivičnim postupcima, pre svega zbog toga što se velika većina – gotovo 95% – optuženih u predmetima ratnih zločina nalazi u pritvoru. Prema sudskoj praksi ESLJP, povreda zakonom propisanih procesnih rokova, ukoliko se može pripisati postupanju pravosudnih organa, može predstavljati povredu prava optuženog na pravično suđenje u razumnom roku.⁴⁶

OEBS je identifikovao nekoliko uzroka odlaganja koji se učestalo javljaju u praćenim predmetima ratnih zločina, a koji su detaljnije razmotreni u nastavku.

ii. Glavni uočeni uzroci odlaganja

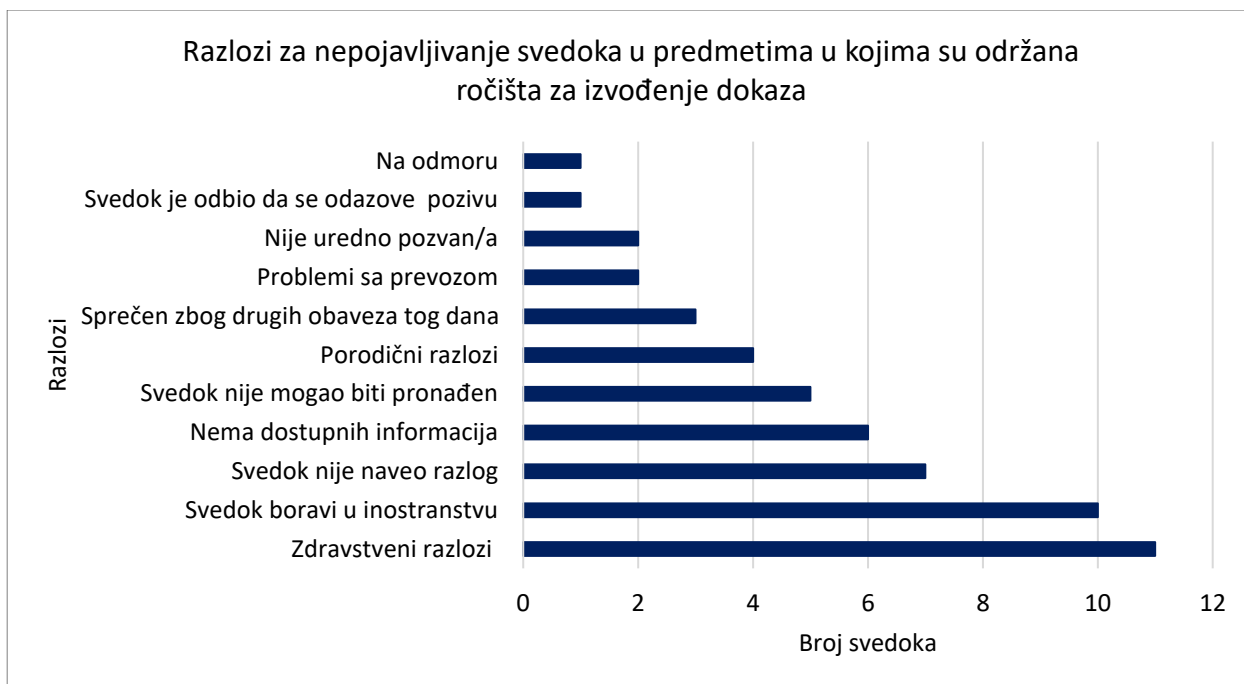
Nepojavljivanje svedoka

OEBS je uočio više slučajeva u kojima se svedoci nisu pojavili pred sudom uprkos tome što su bili uredno pozvani od strane suda, na predlog tužilaštva ili odbrane. Konkretno, od 25 predmeta koji su ušli u fazu suđenja i u kojima je održano najmanje jedno ročište za izvođenje dokaza, u 13 predmeta došlo je do odlaganja zbog izostanka svedoka. Posmatrano na nivou pojedinačnih ročišta, a ne predmeta, 33 od ukupno 158 ročišta za izvođenje dokaza (21%) odložena su zbog toga što se najmanje jedan svedok nije pojavio.

⁴⁴ Ivana Roagna, „*The Right to Trial within a Reasonable Time under Article 6 ECHR: A Practical Handbook*“, 2018, str. 29.

⁴⁵ Kalashnikov protiv Rusije, 15. jul 2002, st. 132–134.

⁴⁶ ESLJP ističe da se povreda prava na suđenje u razumnom roku iz člana 6. stav 1. EKLJP utvrđuje samo kada je trajanje postupka u značajnoj meri posledica postupanja domaćih organa vlasti/drugih nadležnih državnih organa. Nasuprot tome, kada se utvrdi da je podnosilac predstavke (okrivljeni u krivičnom postupku) svojim postupanjem doprineo odugovlačenju postupka, bilo ometanjem krivične istrage i traženjem više odlaganja, bilo podnošenjem „*brojnih zahteva za poništenje i neosnovanih prigovora na nepristrasnost*“, ESLJP smatra takve predstavke neosnovanim. Videti Lammi protiv Finske, presuda ESLJP od 15. februara 2006. godine.

Ukupno 52 svedoka nisu se pojavila ili su odložila svoje pojavljivanje na suđenjima za ratne zločine u periodu od januara 2019. do decembra 2025. godine. Razlozi za njihovo odsustvo bili su različiti, kao što je prikazano na grafikonu iznad. Značajan udeo odsustava (22%) pripisan je zdravstvenim razlozima. Više svedoka navelo je poodmaklu životnu dob kao okolnost koja je ograničavala njihovu mogućnost da putuju radi prisustvovanja ročištima pred Osnovnim sudom u Prištini. Drugi su naveli da ne žive u Prištini, pri čemu OEBS kao pozitivan primer konstatuje da je u više slučajeva bilo omogućeno svedočenje putem video-veze radi olakšavanja učešća svedoka. Međutim, ova mogućnost i dalje je ograničena na svedoke koji se nalaze na Kosovu ili u mestima sa kojima kosovski sudovi imaju uspostavljene odgovarajuće sporazume o saradnji. Zbog toga više svedoka, uključujući i veliki broj svedoka odbrane koji borave u mestima sa kojima takvi sporazumi ne postoje, nije moglo da svedoči putem video-veze, usled čega ili nisu dali iskaz ili je pročitano njihov prethodno dati iskaz.⁴⁷

ESLJP zauzeo je stav da sudovi snose odgovornost za obezbeđivanje prisustva relevantnih učesnika u sudskom postupku, uključujući svedoke, saokrivljene i zastupnike, kada njihovo odsustvo dovede do odlaganja ročišta.⁴⁸ Iako je poodmakla životna dob pojedinih svedoka okolnost koja je van kontrole stranaka i neposredno je povezana sa protekom vremena između navodnih događaja i održavanja suđenja, druge uzroke nepojavljivanja moguće je otkloniti postupanjem suda i stranaka koje

⁴⁷ Informacije koje je tokom suđenja iznelo više branilaca, a koje je OEBS potvrdio tokom razgovora sa jednim od branilaca održanog 25. novembra 2025. godine.

⁴⁸ Videti *Tychko protiv Rusije*, ESLJP, presuda od 11.06.2015, st. 68. Takođe videti ESLJP, *Vodič kroz član 6 Evropske konvencije o ljudskim pravima (2022)*, st. 341.

su predložile svedoke. U tom smislu, više svedoka navelo je poteškoće u vezi sa prevozom, uključujući troškove putovanja do suda i izostanak blagovremene finansijske pomoći za organizovanje prevoza. Pored toga, približno 14% svedoka koji se nisu pojavili nije navelo nikakvo opravdanje za svoje odsustvo. U takvim slučajevima sudovi su bili prinuđeni da nalože prinudno dovođenje svedoka i, u više navrata, policijske provere na adresama njihovog prebivališta radi obezbeđivanja njihovog prisustva na ročištu. Takva praksa stvara značajno administrativno opterećenje i može ukazivati na praktične izazove u obezbeđivanju prisustva svedoka, naročito u slučajevima kada svedoci nisu u potpunosti upoznati sa svojim procesnim obavezama ili raspoloživim merama podrške.

U pojedinim slučajevima, svedoci se odazovu pozivu suda, ali se od njih zahteva da ponovo pristupe sudu radi davanja iskaza zbog pitanja vezanih za upravljanje predmetom. Takva odlaganja mogu predstavljati nepotrebno opterećenje za svedoke koje je u velikoj meri moguće izbeći, kao i negativno uticati na poverenje javnosti u pravosudni sistem.

Na primer, u jednom predmetu svedok je prigovorio zahtevu da ponovo pristupi sudu na narednom ročištu, navodeći da je već više puta bio pozivan, da se suočava sa finansijskim poteškoćama u vezi sa troškovima putovanja do suda, pri čemu put u jednom pravcu iznosi gotovo 100 kilometara, kao i da se nalazi na medicinskom lečenju. Svedok je dalje naveo da mu sud, uprkos zakonskoj obavezi, nije nadoknadio prethodno nastale troškove.⁴⁹ Ovakva situacija otvara i pitanje usklađenosti sa članom 63. stav 1. tačka 16) Zakonika o krivičnom postupku, kojim se svedocima koji imaju svojstvo oštećenog ili žrtve garantuje pravo na naknadu štete i naknadu troškova nastalih usled njihovog učešća u krivičnom postupku. To ukazuje na rizik da neadekvatna podrška može otežati učešće svedoka u postupku i narušiti integritet postupka.

OEBS podstiče pravosudne institucije da intenziviraju napore usmerene na informisanje javnosti o pravima i obavezama lica pozvanih da svedoče, uključujući i dostupnost finansijske pomoći za pokrivanje putnih troškova. Veća informisanost i blagovremena podrška doprinele bi smanjenju odlaganja u postupcima i ublažavanju opterećenja organa za sprovođenje zakona.

Promene u sastavu sudskog veća

Kao što je prethodno navedeno, postupci za ratne zločine po svojoj prirodi predstavljaju naročito složene postupke. Oni uobičajeno podrazumevaju veliki broj svedoka, obimnu dokaznu građu i dugotrajne procesne faze. OEBS je uočio više

⁴⁹ Svedoci su izričito obuhvaćeni odredbama člana 449. i članova 451–456. Zakonika o krivičnom postupku (ZKP) kao učesnici u postupku čiji troškovi predstavljaju deo troškova krivičnog postupka. Time se nadležnim institucijama nameće obaveza da snose neophodne troškove njihovog učešća u postupku, uključujući putne troškove, troškove smeštaja i druge povezane izdatke, iako ZKP ne sadrži posebnu odredbu koja se odnosi isključivo na svedoke.

slučajeva u kojima su nedostaci u upravljanju predmetima doprineli značajnim odlaganjima postupka. Iako određena odlaganja mogu biti posledica okolnosti koje su van kontrole pravosudnih institucija, u pojedinim slučajevima mogle bi se preduzeti konkretne mere radi obezbeđivanja urednog i blagovremenog vođenja suđenja.

Posmatrači OEBS-a utvrdili su da promene u sastavu sudskih veća predstavljaju jedan od učestalih uzroka odlaganja, naročito u situacijama kada ne postoji institucionalizovan mehanizam kojim bi se obezbedili kontinuitet postupka i očuvanje saznanja o predmetu nakon promene sastava veća. Takve promene često dovode do odlaganja ročišta, bilo zato što je novoimenovanim članovima veća potrebno vreme da se upoznaju sa prethodnim iskazima svedoka i zapisnicima sa ročišta, bilo, što je još značajnije, zato što se usled rekonstituisanja veća postupak mora ponovo sprovesti (*de novo*). Čak i u predmetima u kojima postupak nije vođen iznova, promena u sastavu veća često je dovodila do odlaganja od dva do tri meseca pre zakazivanja narednog ročišta. Kada je suđenje vođeno *de novo*, posledična odlaganja bila su znatno duža, naročito u predmetima koji su već trajali više godina. Praćenje koje je sproveo OEBS pokazuje da je ovaj problem uticao na više od 24% predmeta (šest od dvadeset pet) koji su ušli u fazu suđenja.

Na primer, u jednom predmetu postupak nije vođen približno tri meseca, od jula do oktobra 2024. godine usled promene sastava sudskog veća. U istom predmetu, do druge promene sastava sudskog veća došlo je u septembru 2025. godine, kada je sud naložio da suđenje počne iznova (*de novo*). Treba napomenuti da se optuženi nalazio u pritvoru od decembra 2022. godine, dok je postupak pravosnažno okončan donošenjem osuđujuće presude 26. decembra 2025. godine.

U većini prethodno navedenih slučajeva (67%), promene u sastavu sudskih veća bile su posledica imenovanja sudija na druge pravosudne funkcije, dok su u ostalim slučajevima mogle biti rezultat unutrašnjih administrativnih promena. Iako su takva imenovanja u najvećoj meri neizbežna, OEBS podstiče Sudski savet Kosova da usvoji mere kojima bi se ublažio njihov uticaj na postupke u toku, uključujući mogućnost odlaganja premeštaja sudije do okončanja suđenja, radi zaštite prava optuženog na suđenje u razumnom roku. Izmene i dopune zakonodavstva kojima bi se predvidelo određivanje rezervnih sudija u složenim i dugotrajnim postupcima, poput predmeta ratnih zločina, takođe bi predstavljale značajan mehanizam za smanjenje poremećaja u vođenju postupka, jačanje njegovog kontinuiteta i delotvornosti, kao i zaštitu prava optuženog na pravično suđenje.

Prevoz optuženih lica koja su u pritvoru

Još jedno pitanje u vezi sa upravljanjem predmetima, koje se neposredno odnosi na organe nadležne za izvršenje pritvora, tiče se kašnjenja izazvanih nedovoljnom koordinacijom prilikom prevoza pritvorenih optuženih lica iz pritvorskih objekata u

sudnice. Iako su takva kašnjenja često ograničena na nekoliko sati, u više predmeta optuženi uopšte nisu mogli biti prevezeni do suda, što je dovelo do odlaganja zakazanih ročišta.

Čak i kratkotrajna kašnjenja mogu negativno uticati na efikasnost postupka, naročito u situacijama kada su svedoci prisutni u sudu, ali se ročište ne može održati zbog odsustva optuženog ili kašnjenja u njegovom sprovođenju, zbog čega je neophodno odložiti saslušanje svedoka.

Praćenje koje je sproveo OEBS pokazuje da je u približno 30% predmeta koji su došli do faze suđenja, a u kojima su optuženi bili u pritvoru, najmanje jedno ročište odloženo zbog nemogućnosti pritvorske ustanove da obezbedi blagovremeni prevoz. Takva odlaganja nepovoljno utiču na pravo optuženog na suđenje u razumnom roku u skladu sa članom 6. stav 1. EKLJP-a, kao i na zahtev iz člana 5. stav 3. EKLJP da se postupak vodi sa posebnom hitnošću kada se optuženi nalazi u pritvoru. Stoga je jačanje koordinacije, kapaciteta i predvidivosti u organizovanju prevoza pritvorenih lica od suštinskog značaja za sprečavanje odlaganja koja se mogu izbeći i zaštitu ovih prava.

Kašnjenja u obelodanjivanju dokaza

U skladu sa članom 239 ZKP, tužilaštvo je dužno da odbrani obelodani dokaze na kojima se zasniva optužnica kao i sav materijal prikupljen tokom istražne faze postupka.⁵⁰ Ova obaveza obuhvata i inkriminišuće i oslobađajuće dokaze koji se odnose na optuženog i na svedoke ispitane tokom istrage. U skladu sa članom 239(2) ZKP, takav materijal mora biti dostupan na jeziku koji okrivljeni razume. Evropski sud za ljudska prava je redovno zauzimao stav da neblagovremeno obelodanjivanje relevantnog materijala, uključujući oslobađajuće dokaze, može narušiti pravičnost postupka u celini, posebno kada takva kašnjenja utiču na sposobnost odbrane da delotvorno pripremi svoj slučaj.⁵¹

OEBS je zapazio da je određeni broj ročišta odložen jer tužilaštvo nije bilo spremno ili nije bilo u mogućnosti da blagovremeno obelodani oslobađajući ili okrivljujući materijal koji se odnosi na svedoke. Sa obelodanjivanjem dokaza dodatno se kasnilo zbog neblagovremenog prevođenja iskaza svedoka i drugog dokaznog materijala. Konkretno, 7% ročišta je odloženo zbog kašnjenja u obelodanjivanju dokaza, što je suprotno uslovima propisanim članom 239 ZKP. Ova kašnjenja su uticala na 11 predmeta, što predstavlja gotovo polovinu predmeta ratnih zločina koji su došli do faze suđenja.

⁵⁰ Službeni glasnik (17. avgust 2022. godine), Zakon br. 08/L -032, Zakon o krivičnom postupku, član 239.

⁵¹ ESLJP: *Mirilašvili protiv Rusije*, Predstavka br. 6293/04, Presuda, 11. decembar 2008.godine, st. 204; *Rowe i Davis protiv Ujedinjenog Kraljevstva*, Predstavka br. 28901/95, 16. februar 2000.godine, st. 54, 66; *Edwards i Lewis protiv Ujedinjenog Kraljevstva*, Predstavke br. 39647/98 i 40461/98, 27. oktobar 2004. godine, stav 34.

Kašnjenje u obelodanjivanju dokaza i prevođenju dokaznog materijala uticalo je na postupak u više faza suđenja. U nekim slučajevima, odbrana je naznačila da nije u mogućnosti da se izjasni o krivici jer ključni prevedeni dokumenti nisu bili u spisu predmeta. Ovo izaziva zabrinutost u pogledu člana 6(3)(a) EKLJP, kojim se optuženom licu garantuje pravo da bude blagovremeno i detaljno obavješeno, na jeziku koji razume, o prirodi i uzroku optužbe. U drugom predmetu, advokat odbrane je uložio prigovor jer dokazi na koje se oslanjalo tužilaštvo ili koje su naveli svedoci tokom osnovnog ispitivanja nisu bili ranije obelodanjeni. Odbrana je posledično zatražila pristup materijalu i dodatno vreme za pripremu unakrsnog ispitivanja, što je suprotno pravu optuženog lica da ima odgovarajuće vreme i mogućnosti za pripremu odbrane prema članu 6(3)(b) EKLJP.

Takvo kasno obelodanjivanje dokaza ne samo da je poremetilo vođenje postupka, već je zahtevalo i ponovno pozivanje svedoka, što je dodatno produžilo trajanje postupka. ESLJP je utvrdio da propusti u obelodanjivanju dokaza koji dovode do odlaganja procesa ili umanjuju sposobnost odbrane da delotvornim unakrsnim ispitivanjem ispita i ospori dokaze mogu poremetiti ravnotežu između stranaka i uticati na pravičnost suđenja u celini.⁵²

Dodatne zabrinutosti javljaju se u vezi sa pregledom dokaza od strane optuženih lica koja se nalaze u pritvoru. Kao što je istaknuto u nekoliko slučajeva i kao što su advokati odbrane izneli tokom konsultativnih sastanaka, pritvorena optužena lica suočavala su se sa značajnim praktičnim preprekama u pristupu obimnim spisima predmeta. Ovi izazovi posebno su izraženi u vezi sa video dokazima, jer pritvorskim centrima često nedostaju tehnička infrastruktura i oprema za sigurno rukovanje osetljivim dokazima, što sprečava advokata odbrane i optuženog da zajedno pregledaju takav materijal. Važno je napomenuti da u praksi Evropskog suda za ljudska prava, pojam „dovoljno mogućnosti“ iz člana 6(3)(b) obuhvata praktične aranžmane kojima se optuženom omogućava da ispita dokaze protiv sebe, posebno kada je materijal obiman ili tehnički složen.⁵³

Ilustracije radi, tokom jednog ročišta održanog 2025. godine, advokat odbrane zatražio je od suda da dostavi kopije celokupnog materijala iz spisa predmeta koji se odnosi na svedoka kojeg je pozvalo tužilaštvo, kako bi se adekvatno pripremio za unakrsno ispitivanje. Predsedavajući sudija je napomenuo da spis predmeta sadrži oko 16.000 stranica i da pritvorska ustanova nema uslove potrebne da se optuženom obezbedi tako obiman materijal. U nedostatku kompozicijskih mera, takva ograničenja mogu narušiti efikasno ostvarivanje prava na odbranu i izazivaju zabrinutost u vezi sa poštovanjem garancija iz člana 6 EKLJP.

⁵² *Natunen protiv Finske*, Predstavka br. 21022/04, 31. mart 2009., st. 42.

⁵³ *Moiseyev protiv Rusije*, Predstavka br. 62936/00, 9. oktobar 2003. godine, st. 209, 219-223

C. Jasnoća optužbi i kvalitet optužnice

Međunarodni i domaći standardi zahtevaju da krivične optužbe budu formulisane dovoljno jasno i detaljno kako bi optuženi mogao da razume prirodu i uzrok optužbi i pripremi delotvornu odbranu. Prema članu 14(3)(a) Međunarodnog pakta o građanskim i političkim pravima (MPGPP) i članu 6(3)(a) EKLJP, optuženi mora biti blagovremeno i detaljno obavešten, na jeziku koji razume, i o pravnoj karakterizaciji krivičnog dela i o njegovom suštinskom činjeničnom osnovu. Komitet za ljudska prava dodatno je pojasnio da nejasne ili preširoke optužbe mogu narušiti delotvornost prava na odbranu.⁵⁴ Ove garancije čine deo šireg prava na pravično suđenje i moraju se procenjivati kumulativno sa drugim procesnim merama zaštite. Član 235 ZKP odražava ove međunarodne standarde tako što zahteva da se u optužnicama obrazlože činjenične okolnosti koje potkrepljuju optužbe, kao i relevantne olakšavajuće i otežavajuće okolnosti, čime se obezbeđuje pravna sigurnost i procesna pravičnost.

i. Individualizacija optužbi i razmatranje olakšavajućih okolnosti u optužnicama za ratne zločine

OEBS primećuje da su optužnice koje je tokom proteklih godina podiglo Državno tužilaštvo za ratne zločine⁵⁵ pokazale primetna poboljšanja u pogledu usklađenosti sa zahtevima člana 235 ZKP, posebno u pogledu opisa radnji za koje se tereti optuženi. Uprkos ovom napretku, OEBS je uočio dva stalna problema: potrebu za jasnijom individualizacijom optužbi i nedostatak tužilačkog utvrđivanja olakšavajućih okolnosti.

Prvo, u optužnicama dostupnim za analizu, koje su obuhvatale više okrivljenih, OEBS je uočio problem u vezi sa nedostatkom individualizacije optužbi i radnji koje se svakom od okrivljenih stavljaju na teret. Takva individualizacija je neophodna kako bi svaki okrivljeni mogao, sa dovoljnom preciznošću, da razume prirodu navoda i optužbe na koje treba da odgovori. Iako je ovaj nedostatak manje izražen u optužnicama koje obuhvataju dvoje optuženih, on postaje znatno problematičniji u predmetima koji obuhvataju troje ili više okrivljenih, jer nepostojanje razdvajanja može otežati razgraničavanje njihove pojedinačne odgovornosti.

Od pet optužnica koje su obuhvatale više okrivljenih, a koje su bile dostupne OEBS-u za analizu, za tri (tj. 60% njih) je utvrđeno da nisu bile dovoljno individualizovane. Iako je broj optužnica ograničen, ovim trima optužnicama zajedno se tereti oko 60 lica, čime se drastično pojačavaju implikacije utvrđenih nedostataka na pravično suđenje.

⁵⁴ Komitet UN-a za ljudska prava, Opšti komentar br. 32, član 14: Pravo na jednakost pred sudovima i na pravično suđenje, CCPR/C/GC/32, st. 31. Dostupno na: <https://digitallibrary.un.org/record/606075?ln=en&v=pdf> [pristupljeno 12. juna 2026. godine].

⁵⁵ Ovaj deo se zasniva na analizi 27 optužnica dostupnih OEBS-u. Optužnice u još 21 predmetu nisu bile dostupne OEBS-u iz različitih razloga, uključujući poverljivost.

U jednom predmetu, veliki broj okrivljenih teretio se po osnovu odgovornosti za udruženi zločinački poduhvat. Iako je ovaj vid odgovornosti po svojoj prirodi kolektivan, međunarodni standardi ipak zahtevaju visok stepen individualizacije činjeničnog iznošenja optužbi. Kolektivni karakter navoda ne oslobađa tužilaštvo obaveze da, u odnosu na svakog optuženog, precizira navodnu ulogu i doprinos udruženom zločinačkom poduhvatu, materijalne činjenice kojima se potkrepljuje taj doprinos i osnovu za tvrdnju da je optuženi imao zajednički zločinački cilj. Ovaj uslov proizilazi iz prava optuženog da bude blagovremeno i detaljno obavješten o prirodi i uzroku optužbi, kako je zagarantovano članom 14(3)(a) MPGPP i 6(3)(a) EKLJP, i kako se dosledno potvrđuje u međunarodnoj krivičnoj praksi.⁵⁶

Drugo zabrinjavajuće pitanje koje je uočio OEBS odnosi se na način na koji su olakšavajuće okolnosti tretirane u analiziranim optužnicama. Iako je procena olakšavajućih okolnosti na kraju stvar sudskog veća u fazi izricanja presude, i iako takve okolnosti možda ne postoje ili se ne mogu utvrditi u svakom slučaju kada je optužnica podignuta, član 235 ZKP propisuje da tužilaštvo utvrdi sve takve okolnosti koje su poznate ili razumno očigledne u toj fazi. U praksi, u 89% analiziranih optužnica (24 od 27) nisu utvrđene konkretne olakšavajuće okolnosti, već se oslanjalo na standardnu formulaciju kojom se sud samo poziva da uzme u obzir sve olakšavajuće i otežavajuće okolnosti u skladu s važećim zakonima. Iako ovo samo po sebi ne utvrđuje da su olakšavajuće okolnosti postojale u svakom predmetu, često oslanjanje na generičke formulacije izaziva zabrinutost u pogledu toga da li se zahtev iz člana 235 suštinski uzima u obzir. Nepostojanje informacija specifičnih za svaki slučaj može ograničiti sposobnost suda da u potpunosti proceni okolnosti optuženog i može biti relevantno i u fazi prethodnog postupka, s obzirom na to da optužnica često služi kao osnov za zahteve za pritvor.

ii. Oblik krivične odgovornosti naveden u optužnicama

Analiza 27 optužnica dostupnih OEBS-ovom osoblju za praćenje suđenja ukazuje na to da se više od 70% optuženih lica tereti za oblik krivične odgovornosti saizvršilaštva. Iako ovaj pristup nije neuobičajen u krivičnom procesuiranju ratnih zločina, s obzirom na to da se takva dela često izvršavaju u okviru organizovanih struktura ili grupa, OEBS primećuje da u većini predmeta u kojima je optužba saizvršilaštvo (oko 75%), u optužnici identitet navodnih saizvršilaca ostaje nepoznat.

U ograničenom broju optužnica daju se dodatne informacije u vezi sa navodnim saizvršiocima, kao što su njihova funkcija, čin ili područje delovanja. Međutim, u većini predmeta, optužnice navode samo neidentifikovane saizvršioce, bez daljeg preciziranja. Ovaj nedostatak preciznosti otežava odbrani adekvatnu pripremu za

⁵⁶ ICTY, *Tužilac protiv Kupreškić i drugih*, Žalbeno veće, Presuda, 23. oktobar 2001. godine, st. 88; *Tužilac protiv Kvočke i drugih*, Žalbeno veće, 28. februar 2005. godine, st. 28, 42–54; *Tužilac protiv Krajišnik*, Žalbeno veće, Presuda, 17. mart 2009. godine, st. 215; Evropski sud za ljudska prava: *Mattoccia protiv Italije*, Predstavka br. 23969/94, 5. jul 2000. godine, st. 60, 65.

predmet, jer optužbe ostaju nejasne u pogledu navodnog zajedničkog delovanja. Istovremeno, to predstavlja poteškoće i za tužilaštvo, jer je pripisivanje i razgraničavanje individualne krivične odgovornosti u kontekstu oružanog sukoba po svojoj prirodi složeno.

Međunarodni krivični sudovi pripremili su detaljne kriterijume, koji su dodatno razrađeni kroz opsežnu sudsku praksu, kako bi se rešili oblici krivične odgovornosti za krivična dela izvršena u kontekstu oružanog sukoba. To obuhvata, *između ostalog*, doktrinu udruženog zločinačkog poduhvata koju je razvio MKSJ i koncept zajedničkog plana ili zajedničke namere u okviru Međunarodnog krivičnog suda. Ovim doktrinama uspostavljaju se jasno definisani pravni elementi, dokazni pragovi koje tužilaštvo treba da ispuni i odgovarajući načini za prigovore odbrane.⁵⁷

U tom smislu, OEBS smatra da Vrhovni sud treba da pruži dodatna pojašnjenja i smernice o važećim oblicima odgovornosti za ratne zločine. To bi doprinelo većoj pravnoj sigurnosti, smanjilo dvosmislenost u praksi podizanja optužnica i pomoglo da se obezbedi da i optužbe i sve rezultujuće kazne precizno odražavaju navodne radnje za koje se terete okrivljeni.

D. Izazovi u vezi sa dokazima u suđenjima za ratne zločine

Strategija tužilaštva za ratne zločine iz 2025. godine stavlja poseban naglasak na obavezu tužilaca i istražitelja da preduzmu sve potrebne mere, u skladu sa ZKP, kako bi osigurali, sačuvali i izveli dokaze na način kojim se obezbeđuje njihova prihvatljivost pred sudovima.⁵⁸ Ovaj fokus je u skladu sa međunarodnim standardima koji uređuju pitanje dokaza u suđenjima za ratne zločine, a koji zahtevaju fleksibilan pristup prihvatljivosti uz pažljivu sudsku procenu relevantnosti, dokazne vrednosti i pouzdanosti.⁵⁹ U skladu je i sa zapažanjima OEBS-a o praćenju suđenja, u kojima su više puta navedeni izazovi u pogledu pristupa dokazima, njihovog pravovremenog obelodanjivanja i sudske procene njihove verodostojnosti i težine u postupcima za ratne zločine.

OEBS je identifikovao problematične oblasti u vezi sa dokazima izvedenim tokom suđenja za ratne zločine, kao što je detaljno opisano u nastavku.

i. Verodostojnost i dokazna vrednost iskaza svedoka

Predmeti ratnih zločina koji se vode pred Specijalnim odeljenjem često se u velikoj meri oslanjaju na iskaze svedoka, budući da su dostupni samo ograničeni forenzički

⁵⁷ Videti na primer, MKSJ: *Tužilac protiv Brđanina* (Žalbeno veće, Presuda, 3. april 2007. godina); *Tužilac protiv Kvočke i drugih*. (Žalbeno veće, Presuda, 28. februar 2005. godine); Antonio Cassese, *Međunarodno krivično pravo*, Drugo izdanje (Oxford University Press, 2008), videti posebno Poglavlje 12: „Oblici krivične odgovornosti“, deo o udruženom zločinačkom poduhvatu.

⁵⁸ *Strategija ratnih zločina*, str. 11–12.

⁵⁹ Između ostalog, videti član 14 MPGPP, član 6 EKLP; MKSJ, *Kupreškić i drugi*, Žalbeno veće, Presuda, 23. oktobar 2001. godine, st. 39.

dokazi nastali u vreme izvršenja dela. Stoga ovi iskazi imaju posebno važnu ulogu u proceni koju vrši veće. U slučajevima kada se pojave nedoslednosti, odstupanja ili promene u iskazima, sud mora pažljivo da ispita pouzdanost i verodostojnost činjenica i identifikacija koje su dali svedoci,⁶⁰ uzimajući u obzir protok vremena, okolnosti u kojima su date ranije izjave i sve druge relevantne kontekstualne faktore. OEBS je uočio nekoliko slučajeva u kojima su svedoci koji su ranije dali izjave promenili aspekte svog iskaza kada su se pojavili na sudu.⁶¹

Na primer, u jednom predmetu, advokat odbrane osporio je iskaz svedoka koji je tokom saslušanja izjavio da se krivična dela mogu pripisati okrivljenom navodeći da je okrivljeni bio prisutan na mestu zločina. Međutim, u ranijim izjavama, ovaj svedok nije identifikovao počinioca dela i nikada nije spomenuo optuženog po imenu.

Kao što je napomenuo Apelacioni sud, dokazna vrednost dokaza mora se detaljno analizirati, a moraju se uzeti u obzir kontradikcije, dvosmislenosti i nedoslednosti.⁶² Protok vremena može uticati na pouzdanost izjava svedoka, što je činjenica koju svedoci često ističu tokom svojih svedočenja.

Naime, u jednom predmetu, svedok je objasnio da je imao poteškoća da identifikuje optuženog kao lice odgovorno za predmetna dela, jer je prošlo mnogo godina i okrivljeni se fizički promenio. U istom predmetu, drugi svedok je identifikovao lica koja je okrivljeni pretukao, ali su se imena žrtava razlikovala od onih koja je ranije spomenuo. Kada je upitan o ovoj nepodudarnosti, svedok je to pripisao protoku vremena.

Bilo je slučajeva u kojima je Apelacioni sud vratio predmet Osnovnom sudu na ponovno suđenje na osnovu značajnih kontradiktornosti u iskazima svedoka i oštećenih strana.⁶³ Iako OEBS sa zadovoljstvom primećuje važnost koju je Apelacioni sud dao potrebi za pouzdanim i verodostojnim svedočenjem, važno je podsetiti da ponovna suđenja uzrokuju kašnjenja i zahtevaju značajne dodatne resurse. Stoga, OEBS smatra da procenu pouzdanosti i verodostojnosti dokaza koje su dali svedoci treba temeljno razmotriti u prvostepenom postupku. Osim toga, tužilaštvo treba da se pobrine da pozvani svedoci budu relevantni i kredibilni pre nego što se osloni na njih u optužnici i kada zatraži pritvor.

⁶⁰ Kao što je istaklo Specijalno odeljenje Apelacionog suda, u svojoj presudi od 30. septembra 2024. godine.

⁶¹ Prilikom procene ove činjenice, OEBS nema pristup dokazima i zasniva ovo zapažanje na komentarima koje su strane dale tokom saslušanja.

⁶² Odluke Apelacionog suda: aps.nr.45/2024, 2022:113806, od 29. novembra 2024. godine (str. 6-10) i aps.nr.27/24, 2021:276857, od 4. novembra 2024. godine (str. 9-19).

⁶³ Ibid.

ii. Neposredno svedočenje, ranije uzete izjave i ograničenja u obezbeđivanju dokaza van Kosova

Korišćenje ranije uzetih izjava svedoka dozvoljeno je prema članovima 119 i 256 ZKP i može biti opravdano u posebnim i ograničenim okolnostima. Ipak, OEBS je primetio često davanje prednosti ranije uzetim izjavama u odnosu na neposredno svedočenje, posebno kada svedoci žive van Kosova. Ovo dovodi do problema u postupcima za ratne zločine, gde iskaz svedoka često ima centralnu ulogu u utvrđivanju činjenica, posebno u odsustvu ili ograničenoj dostupnosti dokumentarnih dokaza. Gde god je to moguće, neposrednom svedočenju treba i dalje davati prioritet kod uzimanja dokaza, jer se time omogućava sudu da direktno proceni kredibilitet i pouzdanost svedoka.

OEBS je uočio da su ranije izjave, na koje se oslanjalo u takvim okolnostima, često uzimali organi vlasti van institucionalne kontrole Specijalnog odeljenja i pod uslovima koji su, u nekim slučajevima, bili nedovoljno dokumentovani ili nepoznati postupajućim sudijama. Nekoliko svedoka koji su ranije dali izjave izmenili su ili pojasnili svoje navode kada su svedočili na sudu, što naglašava važnost neposrednog ispitivanja u proceni verodostojnosti.

U jednom predmetu, svedok je objasnio nepodudarnosti između svog svedočenja na sudu i izjave date 2005. godine, napominjući da nije bio prisutan profesionalni prevodilac i da su u prevođenju pomagala njegova deca. Nakon pojašnjenja od strane predsedavajućeg sudije, svedok je potvrdio da njegovo svedočenje pred sudom odražava tačan prikaz događaja.

Ova problematika postaje još izraženija kada se svedoci i dokazni materijal nalaze van Kosova⁶⁴, a funkcionalna regionalna saradnja je znatno ograničena.⁶⁵ Iako takva ograničenja utiču na rad tužilaštva, ona podjednako pogađaju i odbranu, čija sposobnost da delotvorno zastupa slučaj može zavisiti i od dostupnosti svedoka i dokumentarnih dokaza koji se nalaze van Kosova. Advokati odbrane su više puta izrazili zabrinutost što svedoci nisu spremni ili nisu u mogućnosti da putuju u Prištinu zbog bezbednosnih razloga, i što alternativni načini svedočenja, poput video poziva, nisu uvek praktično dostupni zbog nepostojanja funkcionalne regionalne pravne pomoći. Ove prepreke direktno utiču na načelo ravnopravnosti strana u postupku i pravo optuženog da ispituje svedoke u skladu sa međunarodnim standardima pravičnog suđenja. Iako rešavanje ovih pitanja saradnje na kraju zahteva politički i diplomatski angažman, OEBS apeluje da se istraže pravni i praktični načini za unapređivanje regionalne saradnje u slučajevima visokog prioriteta, kako bi se

⁶⁴ Evropska komisija, Izveštaj o Kosovu 2024, str. 29.

⁶⁵ EULEX, (2024) Izveštaj o nadgledanju pravosuđa, str. 43, dostupan na:

[https://www.eulex-kosovo.eu/eul/repository/docs/\(01.08.2025\)eu-rule-of-law-mission-justice-monitoring-report-2024.pdf](https://www.eulex-kosovo.eu/eul/repository/docs/(01.08.2025)eu-rule-of-law-mission-justice-monitoring-report-2024.pdf) [pristupljeno 12. jun 2026. godina].

obezbedilo da i tužilaštvo i odbrana mogu efikasno da iznesu svoje argumente i da su postupci u skladu sa međunarodnim garancijama pravičnog suđenja.

Istovremeno, praćenje od strane OEBS-a ukazuje na to da ovo pitanje nije samo pitanje saradnje, već i zaštite svedoka i poverenja. Pravnim okvirom na Kosovu predviđaju se zaštitne mere za zaštitu svedoka, uključujući i one predviđene *Zakonom o zaštiti svedoka* i odgovarajućim odredbama ZKP.⁶⁶ Ipak, ostaju praktični izazovi u obezbeđivanju da svedoci u osetljivim postupcima za ratne zločine te zaštitne mere smatraju dovoljnim. OEBS je primetio da su neki svedoci izrazili nespornost da svedoče zbog straha od pojačanog nadzora i bezbednosnih pitanja. Specijalno odeljenje je u nekim predmetima odgovorilo održavanjem ročišta zatvorenih za javnost, što ukazuje na svest o postojanju ovih zabrinjavajućih pitanja; međutim, to što takvi strahovi i dalje postoje ostaje relevantno prilikom procene dostupnosti svedoka i mogućnosti da se obezbedi njihovo neposredno svedočenje.

Praćenje suđenja od strane OEBS-a zatim ukazuje na to da su i sudovi i stranke i dalje ograničeni u svojoj sposobnosti da se pozabave ovim poteškoćama u praksi. U jednom predmetu, dva svedoka tužilaštva koji žive van Kosova nisu bila dostupna za svedočenje, a tužilaštvo je predložilo da se pročitaju i unesu u zapisnik njihove izjave date u fazi istrage, kako bi se izbeglo odugovlačenje postupka. Uprkos prigovoru odbrane, sud je prihvatio izjave i uneo ih u zapisnik sa ročišta. U drugom predmetu, branilac je obavestio sud da većina predloženih svedoka živi van Kosova i da nisu bili voljni da dođu na sud lično, te je predložio da svedoče putem video-linka ili, alternativno, da dostave izjave koje su dali u svojim mestima prebivališta i koje se overene kod javnog beležnika. Sud je istakao da bi svedočenje putem video-linka zahtevalo pokretanje kroz formalne kanale unutar Ministarstva pravde, dok su i tužilaštvo i sud odbacili upotrebu overenih izjava uz obrazloženje da nisu u skladu sa ZKP.

U skladu sa članom 6(1) i 6(3)(d) EKLJP, optuženi ima pravo na pravično suđenje i, posebno, da sam ispituje ili zahteva ispitivanje svedoka. ESLJP je redovno zauzimao stav da osuđujuće presude ne treba da se zasnivaju isključivo ili u odlučujućoj meri na izjavama svedoka koje odbrana nije imala priliku da ispita i da moraju postojati odgovarajuće mere uravnoteženja kada se takvi dokazi prihvate.⁶⁷ Sudovi, kad god je moguće, treba da daju prioritet neposrednom svedočenju i da u potpunosti iskoriste raspoložive alternativne mere, uključujući svedočenje putem video-linka kada je to primereno, kako bi obezbedio da svedoci mogu da se ispituju i mogućnost da se njihov iskaz delotvorno pobije putem unakrsnog ispitivanja, u skladu sa pravima odbrane i pravičnošću postupka u celini. Iako OEBS uviđa da neki svedoci možda više neće biti dostupni za svedočenje i da se mogu pojaviti praktična ograničenja, sudovi

⁶⁶ Službeni glasnik (1. septembar 2011. godine), Zakon br. 04/L-015 o zaštiti svedoka. Dostupan na: <https://gzk.rks-gov.net/ActDocumentDetail.aspx?ActID=2758> pristupljeno 12. juna 2026. godine] kako je navedeno u članu 223 ZKP, pored zaštite koja se daje Poglavljem XIII ZKP.

⁶⁷ ESLJP, *Al-Khawaja i Tahery protiv Ujedinjenog Kraljevstva* (GC), br. 26766/05 i 22228/06, Presuda od 15. decembra 2011. godine, st. 106, 147.

sa posebnim oprezom treba da procene zahteve da se neposredno iznošenje dokaza zameni ranije uzetim izjavama, posebno kada odbrana ranije nije imala priliku da ospori te dokaze i kada su okolnosti u kojima su izjave dobijene nejasne ili nedovoljno dokumentovane.

OEBS je uočio i primere dobre prakse. U određenim predmetima, Veće je odbilo da prihvati ranije uzete iskaze na osnovu toga da u vreme davanja izjava nisu ispoštovane tražene procesne zaštitne mere.

Na primer, u jednom predmetu, tužilaštvo je predložilo da se tri svedoka ne ispituju na sudu i da se njihove ranije izjave pročitaju i uđu u zapisnik. Veće je odbilo ovaj predlog, napominjući da su svedoci ispitivani u odsustvu branioca, čime nisu ispunjeni minimalni standardi potrebni da se obezbedi prihvatljivost i pravičnost datih dokaza.

E. Pitanja specifična za postupak u odsustvu

i. Pravni standardi za održavanje suđenja u odsustvu

Međunarodni standardi

Fizičko prisustvo optuženog, kao suštinska komponenta prava na pravično suđenje, uneto je u MPGPP.⁶⁸ Međutim, održavanje suđenja u odsustvu može biti dozvoljeno u izuzetnim okolnostima, pod uslovom da se ispoštuju odgovarajuće procesne zaštitne mere kako bi se obezbedila pravična ravnoteža između prava optuženog i interesa pravde. ESLJP je dosledno potvrđivao ovo načelo, shodno članu 6 EKLJP.⁶⁹ ESLJP je prepoznao da suđenja u odsustvu, kao takva, nisu nespojiva sa Konvencijom i mogu služiti legitimnom interesu obezbeđivanja delotvornog sprovođenja pravde i sprečavanja nekažnjivosti, pod uslovom da je okrivljeni propisno obavešten o postupku i da zadržava pravo na delotvoran pravni lek, uključujući i ponovno suđenje.⁷⁰

Ovo načelo je dodatno potvrdio Savet Evrope u svom mišljenju o vođenju suđenja u odsustvu na Kosovu.⁷¹

⁶⁸ Međunarodni pakt o građanskim i političkim pravima (16. decembar 1966. godine), član 14. Dostupan na: <https://www.ohchr.org/en/instruments-mechanisms/instruments/international-covenant-civil-and-political-rights> [pristupljeno 12. juna 2026. godine].

⁶⁹ Savet Evrope, Evropska komisija za demokratiju kroz pravo (Venecijanska komisija) (19. jun 2020. godine), „Mišljenje o određenim odredbama Nacrta zakonika o krivičnom postupku, odnosno o suđenju u odsustvu (član 306) i suspenzija službenog lica sa dužnosti (čl. 177)“, Mišljenje br. 985/2020, str. 5.

⁷⁰ *Colozza protiv Italije*, Predstavka br. 9024/80, Presuda od 12. februara 1985. godine; *Sejdović protiv Italije* [GC], Predstavka br. 56581/00, Presuda od 1. marta 2006. godine; *Medenica protiv Švajcarske*, Predstavka br. 20491/92, Presuda od 14. juna 2001. godine. *Videti* i *Hermi protiv Italije* [GC], br. 18114/02, Presuda od 18. oktobra 2006. godine.

⁷¹ Savet Evrope, Evropska komisija za demokratiju kroz pravo (Venecijanska komisija), str. 5.

Domaći standardi

Aktuelna struktura člana 303 ZKP proizvod je dugotrajnog procesa izmena i revizije, koji je kulminirao sadašnjom formulacijom. Pitanje odgovarajuće uloge i legitimnosti suđenja u odsustvu na Kosovu predmet je dugogodišnje debate. Da bi se bolje razumele postojeće zaštitne mere i nerešena pitanja koja okružuju aktuelni član 303, korisno je ukratko pratiti ključne faze koje su dovele do podizanja prve optužnice u odsustvu 2. maja 2023. godine.

Jula 2019. godine stupile su na snagu izmene tada važećeg ZKP, kojima su dozvoljena suđenja u odsustvu za krivična dela protiv međunarodnog humanitarnog prava i druga teška krivična dela počinjena u periodu od januara 1990. do juna 1999. godine.⁷² Međutim, procesni zahtevi uvedeni ovim izmenama bili su dugotrajni i složeni, što je praktično sprovođenje suđenja u odsustvu učinilo doslovno nemogućim. Druga izmena, koja je na snazi od juna 2021. godine, dodatno je pojednostavila procesne zahteve koji uređuju održavanje ovih suđenja. Nakon toga, avgusta 2022. godine, usvojen je novi ZKP⁷³, koji je uveo član 303, kojim se odredba koja propisuje suđenja u odsustvu proširuje na dodatne kategorije krivičnih dela. Još jedan aspekt procesnih garancija unetih u član 303 jeste pravo na ponovno suđenje na zahtev okrivljenog nakon što se on locira. Do sada nije locirano nijedno lice kome je suđeno u odsustvu, te samim tim ova zaštitna mera još uvek nije primenjena.

ii. Neizvesnost u vezi sa „razumnim naporima“ da se obavesti okrivljeni

U skladu sa aktuelnim ZKP, pre podizanja optužnice u odsustvu, moraju se preduzeti posebni procesni koraci da se obezbedi da sudija pojedinac ili sudsko veće budu uvereni da su *“uloženi razumni naponi da se optuženi obavesti o suđenju i obezbedi njegovo prisustvo.”*⁷⁴ Ovi napori obuhvataju:

- izdavanje poziva;
- izdavanje naloga;
- proveru adrese okrivljenog; i
- izdavanje naloga za hapšenje.

Radi ilustracije detaljnih koraka koje je preduzelo tužilaštvo, dat je primer predmeta u kojem je nalog za hapšenje izdat 8. februara 2018. godine:⁷⁵

⁷² Službeni list (23. novembar 2023. godine), Zakon br. 06/L-091 o izmenama i dopunama Zakonika o krivičnom postupku br. 04/L-123. Dostupan na: <https://gzk.rks-gov.net/ActDetail.aspx?ActID=20500&langid=2> [pristupljeno 12. juna 2026].

⁷³ Ibid.

⁷⁴ Ibid., član 303(7).

⁷⁵ Ove informacije potiču iz optužnice koju je podiglo Specijalno tužilaštvo 2023. godine.

- Dana 27. marta 2018. godine, tužilaštvo je obavešteno da nalog za hapšenje ne može biti izvršen jer okrivljeni nije živeo na poslednjoj registrovanoj adresi. Dva dana kasnije raspisana je poternica širom Kosova;
- Oko dva meseca kasnije, tužilaštvo je podnelo zahtev za raspisivanje međunarodne poternice, a 15 dana kasnije sud je izdao nalog, koji je dostavljen Ministarstvu pravde;
- Dana 6. juna 2018. godine (10 dana kasnije – i oko šest meseci od početka istrage), tužilaštvo je obustavilo istragu usled izostanka okrivljenog;
- Dana 17. maja 2022. godine (skoro četiri godine nakon obustave istrage), tužilaštvo je odlučilo da ponovo otvori istragu nakon predloženih zakonskih izmena kojima se uvodi član 303 ZKP u vezi sa suđenjima u odsustvu;⁷⁶
- Tužilaštvo je 19. maja 2022. godine poslalo vlastima u Beogradu poziv za saslušanje radi uručjenja okrivljenom, nakon što je utvrđeno da se tamo vodilo poslednje mesto prebivališta okrivljenog. Tužilaštvo nije primilo nikakav odgovor, a okrivljeni se nije pojavio na dan zakazanog saslušanja;
- Dana 20. septembra 2022. godine, tužilaštvo je zatražilo – a sud je odobrio – nalog da se okrivljeni proglašeni traženim radi istrage za period od šest meseci u Službenom listu, a potom i u medijima
- Dana 2. oktobra 2023. godine (oko godinu dana kasnije), Specijalno tužilaštvo je podiglo optužnicu u odsustvu protiv okrivljenog;
- Dana 21. februara 2024. godine, održano je prvo ročište u odsustvu. Posle toga nisu održavana druga ročišta.

Ovaj primer ilustruje mnoštvo procesnih koraka koje moraju preduzeti različite uključene institucije, naglašavajući potrebu za boljom koordinacijom i saradnjom između ST, Specijalnog odeljenja, Ministarstva pravde, policije i medija. Pored toga, izazovi u pogledu regionalne saradnje mogu dodatno doprineti kašnjenjima i neizvesnosti u vođenju postupka.

Iako je od maja 2023. godine Specijalno tužilaštvo podiglo 20 optužnica u odsustvu, samo njih sedam je dovelo do održavanja prvog ročišta, a samo tri suđenja su završena. Shodno tome, može se zaključiti da su dostupni ograničeni podaci o očekivanjima Specijalnog odeljenja u smislu razumnosti napora.

Obim i tumačenje onoga što predstavlja „razumne napore“ ostaju u srži pravnih i praktičnih izazova koji prate suđenja u odsustvu. Koncept „razumnih napora“ obuhvata dva paralelna kriterijuma: prvo, procesne radnje koje moraju biti preduzete i, drugo, vremenski okvir preduzimanja procesnih radnji. Iako su kriterijumi za preduzimanje procesnih radnji pojašnjeni članom 303 (7) ZKP, potrebna je veća jasnoća u pogledu vremenskog okvira u kojem se moraju izdati

⁷⁶ Službeni list (17. avgust 2022. godine), Zakonik br. 08/L -032, Zakonik o krivičnom postupku.

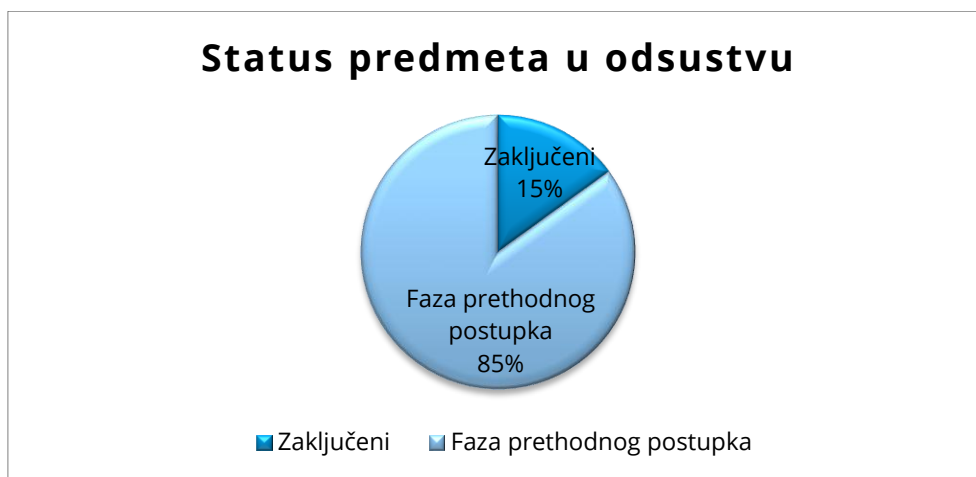
pozivi i nalozi, ili obima javnog informisanja potrebnog da bi se okrivljeni obavestio i pozvao da se preda sudu.

Treba napomenuti da je Apelacioni sud, svojom odlukom,⁷⁷ pružio detaljnije smernice osnovnom sudu o tome šta su „razumni napori“ da se obavesti odsutni okrivljeni, uključujući konkretne procesne korake kako bi se obezbedilo pravilno obaveštavanje i zaštitila prava odbrane.⁷⁸ Ovaj razvoj događaja zapravo je pozitivan korak ka pojašnjavanju standarda „razumnih napora“.

Bez obzira na isto, OEBS posebno naglašava da su potrebna dalja pojašnjenja za konkretnu primenu standarda „razumnih napora“, s obzirom na to da se sve veći broj optužnica u odsustvu i dalje nalaze u fazi prethodnog postupka. U tom smislu, izdavanje daljih detaljnih smernica – utvrđivanjem vremenskih rokova i preciziranjem procesnih koraka – odigralo bi ključnu ulogu u rešavanju ovih izazova povećanjem pravne sigurnosti i omogućavanjem strankama da delotvornije napreduju u postupcima koji se vode u odsustvu.

iii. Odlaganja i ishod suđenja održanih u odsustvu

Kao što je već rečeno, od trenutka kada je stupio na snagu član 303, Specijalno tužilaštvo je podiglo 20 optužnica u odsustvu, međutim, 85% ovih optužnica ostalo je u fazi prethodnog postupka, dok je samo 15% rezultiralo pravosnažnom presudom (*videti* grafikom u daljem tekstu). Primetno je da su svi predmeti koji su stigli do faze suđenja i za koje je doneta presuda rezultirali osuđujućom presudom i kaznom zatvora od 15 godina, što je najviša moguća kazna za predmete ratnih zločina na Kosovu.

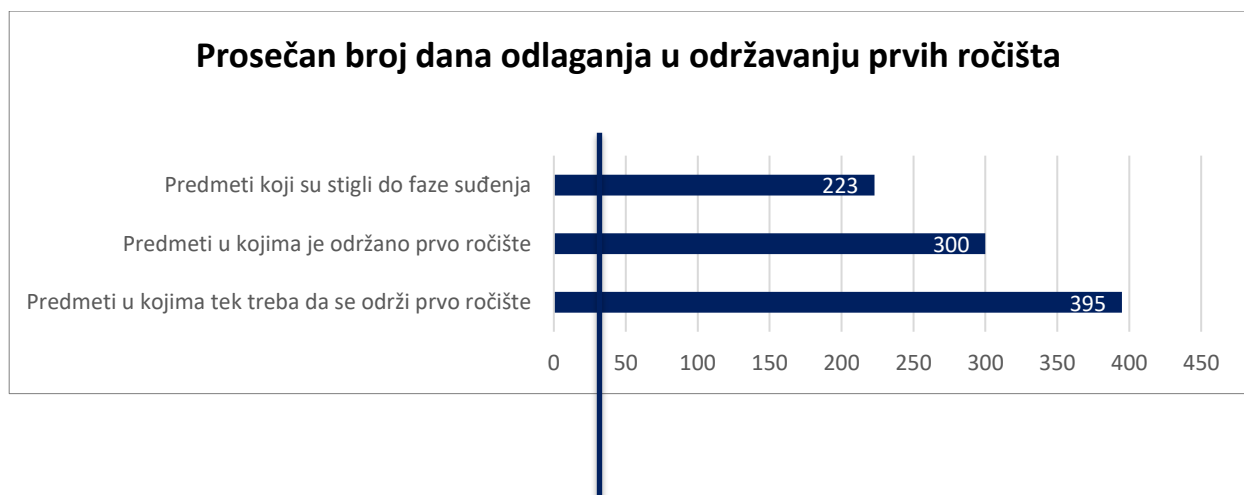

⁷⁷ Odluka objavljena 27. februara 2026. godine.

⁷⁸ Prema članu 303(8) ZKP, razumni napori obuhvataju postupke obaveštavanja u skladu sa članovima 172 i 173 ZKP, opsežnu informativnu kampanju koja poziva okrivljenog da se preda i objavljivanje sudskog poziva i optužnice na veb sajtovima Državnog tužilaštva i nadležnog suda, kao i u Službenom listu. Pored toga, Apelacioni sud je u svojoj presudi precizirao da se suđenje u odsustvu može održati samo ako je sud uložio razumne napore da obezbedi prisustvo okrivljenog, ako je okrivljeni delotvorno obavešten o postupku, ako postoje jasni dokazi da okrivljeni izbegava pravdu i ako su prava odbrane u potpunosti ispoštovana.

Odlaganja koja su primećena između podizanja optužnice i održavanja prvog ročišta po svemu sudeći su značajna. U skladu sa ZKP, kada optuženi nije u pritvoru, prvo ročište mora da se održi u roku od 30 dana od dana podizanja optužnice.⁷⁹ U predmetima koji se vođeni u odsustvu, a koji su upućeni na suđenje, prosečno vreme između podizanja optužnice i prvog ročišta iznosilo je 223 dana, čime je maksimalan rok propisan Zakonom o krivičnom postupku prekoračen više od sedam puta.

Situacija je po svemu sudeći još više zabrinjavajuća kada je reč o prethodnom postupku u odsustvu. U predmetima u kojima je podignuta optužnica i održano prvo ročište, prosečno vreme između ova dva trenutka iznosilo je 300 dana. U predmetima u kojima je optužnica podignuta u periodu od 2023. do 2025. godine, ali prvo ročište još uvek nije održano, analiza pokazuje da je prošlo u proseku 395 dana od podizanja optužnice do referentnog datuma ovog izveštaja (31. decembar 2025. godine), što ukazuje da ovi predmeti i dalje čekaju na rešenje bez zakazivanja prvog ročišta.⁸⁰ Grafikon u daljem tekstu⁸¹ ilustruje ova duga kašnjenja u odnosu na uslov propisan Zakonikom o krivičnom postupku, tj. da se prvo ročište održi u roku od 30 dana od dana podizanja optužnice (crvena linija).

OEBS ističe da se prioritet daje predmetima u kojima je okrivljeni u pritvoru, ali zapaža da u postupcima koji se vode u odsustvu, blagovremeno poštovanje prava žrtava, posebno prava da budu saslušane i da se njihova situacija uzme u obzir, ostaje i dalje važan element postupka. Kašnjenja u ovoj početnoj fazi mogu dovesti do zabrinutosti u pogledu pravilnog sprovođenja pravde i mogu uticati na percepciju pravičnosti procesa kod žrtava i javnosti. U tom kontekstu, OEBS podstiče na održavanje prvog ročišta u rokovima koje je propisao ZKP za sve krivične predmete.

⁷⁹ Službeni list (17. avgust 2022. godine), Zakonik br.08/L -032, Zakonik o krivičnom postupku, član 236 (4) i (5).

⁸⁰ Ovaj prosek je zasnovan na 13 predmeta u odsustvu u kojima su optužnice podignute u periodu od maja 2023. i 31. decembra 2025. godine, a u kojima nije održano prvo ročište.

⁸¹ Grafikon u daljem tekstu zasniva se na predmetima u odsustvu za koje je OEBS bio u mogućnosti da dobije i datum podizanja optužnice i datum održavanja prvog ročišta.

iv. Zaštita prava žrtava

Jedan od ciljeva suđenja u odsustvu jeste da se žrtvama obezbedi pravda i omogući nadoknada štete. Ona se takođe spominju kao alat za tranzicionu pravdu, koji neguje pomirenje i obezbeđuje snošenje odgovornosti u cilju borbe protiv nekažnjivosti.⁸² U skladu sa Zakonom o naknadi štete žrtvama krivičnih dela,⁸³ žrtve mogu da podnesu zahtev za naknadu štete čak i u slučajevima kada je počinitelj nedostupan organima za sprovođenje zakona.⁸⁴

Prema članu 10 Zakona o naknadi štete žrtvama krivičnih dela, žrtva ili članovi njene porodice mogu podneti zahtev za naknadu štete u ime žrtve, uključujući zahtev za nadoknadu psihičkog bola pričinjenog gubitkom člana porodice, gubitkom prava na izdržavanje, kao i troškove sahrane.⁸⁵ Zahtev mora biti podnet u roku od tri godine od dana prijema pravosnažne i obavezujuće presude i prijema obaveštenja o postojanju okolnosti iz člana 9, odnosno da je počinitelj nedostupan organima za sprovođenje zakona.⁸⁶

OEBS podržava pristup nadoknadi štete žrtvama ratnih zločina, uključujući žrtve priznate kroz postupke u odsustvu. Međutim, s obzirom na značajna kašnjenja u donošenju pravosnažnih presuda i ograničen broj predmeta u odsustvu koji su rezultirali takvim presudama, OEBS je zabrinut da u praksi ova važna komponenta postupaka u odsustvu nije delotvorno dostupna žrtvama ratnih zločina. OEBS, stoga, podstiče da se smanje kašnjenja u postupcima koji se vode u odsustvu i da se obezbedi da optužnice podignute u odsustvu rezultiraju pravosnažnom presudom.

v. Pravo na adekvatnu odbranu

Jedna od novina člana 303(7), u odnosu na prethodne izmene kojima je propisano suđenje u odsustvu, jeste njegovo eksplicitno pozivanje na obaveznu odbranu prema članovima 11 i 56 ZKP, koji se shodno primenjuju. U skladu sa ovim odredbama, odsutnog okrivljenog mora zastupati branilac koga je imenovao sud. Ovo pravo je dalje zaštićeno članom 6(3) EKLJP, koji se poziva na pravo svakoga ko je optužen za krivično delo da ga brani advokat, kao osnovno obeležje pravičnog suđenja.⁸⁷ Pozitivno je to što su posmatrači OEBS-a izvestili da je svakom okrivljenom licu kojem je suđeno *u odsustvu* bio dodeljen branilac da ga zastupa u postupku.

⁸² Izveštaj IBA (2016) o „ekspertskom“ okruglom stolu o suđenjima u odsustvu u međunarodnom krivičnom pravosuđu, str. 2. dostupni na: <https://www.ibanet.org/document?id=Experts-roundtable-trials-in-absentia> [pristupljeno 12. juna 2026. godine].

⁸³ Službeni list (2. novembar 2022. godine), Zakon br. 08/L-109 o naknadi štete žrtvama krivičnih dela. Dostupan na: <https://gzk.rks-gov.net/ActDetail.aspx?ActID=66178> [pristupljeno 12. juna 2026. godine].

⁸⁴ Službeni list (novembar 2022. godine), Zakon o naknadi štete žrtvama krivičnih dela, član 9, stav 5.1.4. Dostupan na: <https://gzk.rks-gov.net/ActDocumentDetail.aspx?ActID=66178> [pristupljeno 12. juna 2026. godine].

⁸⁵ Ibid član 10.

⁸⁶ Ibid član 29(2).

⁸⁷ EKLJP član 6(3)c); videti *Neziraj protiv Nemačke*, Predstavka br. 30804/07, (2012), st. 50; *Van Geyseghem protiv Belgije* [GC], br. 26103/95.

Međutim, iako ova odredba izričito štiti okrivljenog, precizan sadržaj onoga što predstavlja „adekvatnu odbranu“ u okviru obavezne odbrane iz člana 56 ZKP i dalje nije dovoljno određen. Kada okrivljeni ne angažuje branioca dodeljuje mu se nezavisni branilac, a prema članu 11(3) ZKP, to mora biti „iskusan i kompetentan branilac shodno vrsti krivičnog dela“.⁸⁸ U kontekstu postupaka za ratne zločine, ovaj zahtev podrazumeva da imenovani branilac mora imati iskustvo u predmetima uporedive složenosti. Štaviše, s obzirom na procesne specifičnosti i posledice suđenja u odsustvu, bilo bi ključno da stručnost branioca obuhvati i odbranu okrivljenih kojima se sudi u odsustvu.

OEBS napominje da, u praksi, Advokatska komora Kosova (AKK) imenuje advokate prema rotacionom ili sekvencijalnom redosledu, sa ciljem pravične raspodele među registrovanim advokatima.⁸⁹ Štaviše, s obzirom na novinu postupka koji se vodi u odsustvu i relativno ograničen broj predmeta ratnih zločina koji su stigli do faze suđenja, malo branilaca u ovom trenutku poseduje nivo iskustva i sposobnosti neophodan da u potpunosti obezbede zaštitne mere propisane članom 11 ZKP. OEBS predlaže da se, u meri u kojoj je to moguće, AKK postara da se postavljaju branioci koji imaju potrebnu ekspertizu, i dalje sugeriše da im se održi praktična obuka, i na srpskom i na albanskom jeziku, kako bi im se omogućilo da razviju sposobnosti neophodne da garantuju da okrivljeni kojima se sudi u odsustvu imaju pristup potpunoj i delotvornoj odbrani.

Štaviše, interakcija između članova 11, 56 i 303 ZKP dovodi do nejasnoća u tumačenju prava branioca postavljenog okrivljenima kojima se sudi u odsustvu da zatraži vanredne pravne lekove.⁹⁰ Član 56(1.5) ZKP izričito povezuje zahtev obavezne odbrane za suđenja u odsustvu sa članom 303 ZKP; međutim, upućivanje na vanredan pravni lek se po svemu sudeći pojavljuje samo u članu 56(1.4), bez posebnog pominjanja okrivljenih kojima se sudi u odsustvu.⁹¹

Na osnovu razgovora i diskusija između OEBS-a i zainteresovanih strana u pravosuđu, ovakav presek stvara nesigurnost oko toga da li branilac može da izjavi vanredan pravni lek u ime okrivljenog kome se sudi u odsustvu, na primer izjavljivanjem žalbe Vrhovnom sudu, kao pravnog leka koji je inače dostupan drugim okrivljenim licima.⁹²

Potrebno je dalje pojasniti ovo pitanje, uključujući obim i ograničenja uloge branioca prilikom zastupanja okrivljenih u odsustvu. OEBS podstiče da se obezbedi da branilac

⁸⁸ ZKP, član 11.

⁸⁹ OEBS (2022), Izveštaj o pravu na delotvorno zastupanje u krivičnom postupku i sistem postavljanja branilaca po službenoj dužnosti, str. 15-16. Dostupan na: <https://omik.osce.org/sites/default/files/f/documents/a/e/523997.pdf> (pristupljeno 8. juna 2026) [pristupljeno 12. juna 2026. godine].

⁹⁰ Član 419 ZKP predviđa vanredne pravne lekove koji dozvoljavaju da se pravosnažne krivične presude pobiju samo pod strogo određenim, vanrednim okolnostima. Ovi pravni lekovi uključuju ponovno pokretanje krivičnog postupka, vanredno ublažavanje kazne kao i zaštitu zakonitosti.

⁹¹ Konteksta radi, definicija vanrednog pravnog leka data je u članu 374 (1.6) i dalje je razrađena u Poglavlju XXI ZKP.

⁹² Razgovor sa braniocem 25. novembra 2025. godine; Okrugli sto sa sudijama i tužiocima 5. novembra 2025. godine.

postavljen okrivljenom kome se sudi u odsustvu ima potpun pristup svim vanrednim pravnim lekovima.

5. Zaključci

Nalazi ovog izveštaja ukazuju na to da su sudovi na Kosovu ostvarili značajan napredak u konsolidovanju svoje uloge u sudskom postupku za ratne zločine. Međutim, značajni strukturni i procesni izazovi i dalje utiču na vođenje postupaka pred Specijalnim odeljenjem Osnovnog suda u Prištini.

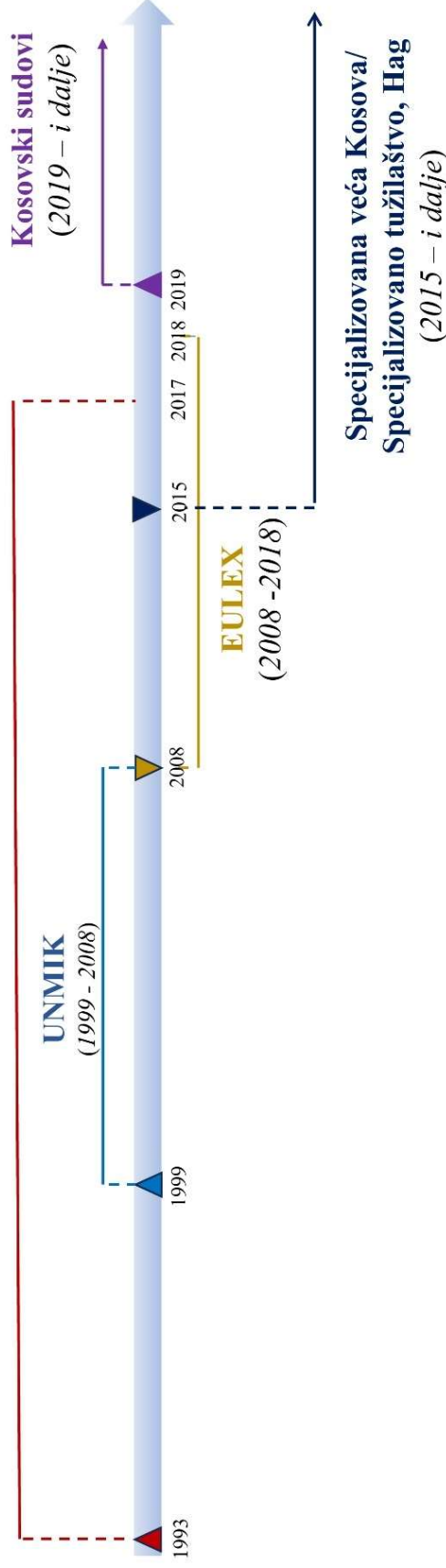
Duža odlaganja, česte poteškoće u pogledu prisustva svedoka, obelodanjivanja dokaza i prevoda dokaznog materijala i neizvesnost u sprovođenju procesnih zaštitnih mera, posebno u suđenjima koja se vode u odsustvu, kumulativno utiču na efikasnost, doslednost i pravičnost postupaka. Ove izazove dodatno otežavaju ograničeni kapaciteti unutar tužilačkih i sudskih institucija i ograničena regionalna saradnja, što i dalje utiče na pristup dokazima i svedocima koji se nalaze van Kosova.

Istovremeno, OEBS prepoznaje napore koje su preduzeli pravosudni akteri u primeni međunarodnih standarda pravičnog suđenja u složenim i osetljivim predmetima, kao i nedavne inicijative usmerene na jačanje važećeg pravnog okvira kroz strateško planiranje i zakonodavnu reformu.

Preporuke iznete u ovom izveštaju imaju za cilj da podrže ove napore odgovaranjem na propuste koji se i dalje uočavaju tokom praćenja suđenja. Njihova delotvorna primena zahtevaće održivu političku posvećenost, adekvatne resurse, bolju institucionalnu koordinaciju, kao i kontinuiranu saradnju sa regionalnim i međunarodnim partnerima. Odgovor na ova pitanja ostaje presudan za obezbeđivanje odgovornosti, zaštite prava okrivljenih i žrtava i jačanje poverenje javnosti u sprovođenje pravde.

Istorijski pregled

**Međunarodni krivični sud
za bivšu Jugoslaviju
(1993 - 2017)**

Organization for Security and
Co-operation In Europe
Mission in Kosovo